

Kulttuuritietoisia työkäytäntöjä kehittämässä IV Loppujulkaisu

Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä
-täydennyskoulutuksessa 2014–2015 tuotettujen
kehittämishankkeiden kuvauksia

Toimittaneet Kia Lundqvist & Anni Itähaarla

Kulttuuritietoisia työkäytäntöjä kehittämässä IV

Kulttuuritietoisia työkäytäntöjä kehittämässä IV Loppujulkaisu

Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä
-täydennyskoulutuksessa 2014–2015 tuotettujen
kehittämishankkeiden kuvauksia

Toimittaneet Kia Lundqvist & Anni Itähaarla

Turun yliopisto
University of Turku

© kirjoittajat ja Turun yliopiston Brahea-keskus

Teos on suojattu tekijänoikeuslailla (404/61). Teoksen tai sen osan digitaalinen kopioiminen tai muuntelu on ehdottomasti kielletty.

Turun yliopiston Brahea-keskuksen julkaisuja 8
Julkaisija: Turun yliopiston Brahea-keskus
Brahea Centre at the University of Turku

Taitto: Keijo Viljakainen

Kansien valokuvat: Pekka Turunen

Painosalama Oy Turku 2016

ISSN 2342-4265 painettu
ISBN 978-951-29-5829-0 painettu

ISSN 2342-4273 pdf
ISBN 978-951-29-5830-6 pdf

Sisältö

Maahanmuuttotyö ja kulttuuritietoiset työkäytännöt	11
<i>Kia Lundqvist</i>	
Kulttuurien välisen osaamisen kehittäminen koulutuksella Pakolaistilanne luo odotuksia koulutukselle	13
<i>Merja Anis</i>	
Kehittämishankkeiden kirjoja Helsingissä	15
<i>Irene Wichmann</i>	
Odinin soturit kohtaavat Kyllikin tyttäret Kulttuuritietoista maahanmuuttajatyötä uudessa tilanteessa	17
<i>Tuija Saarinen</i>	
Kulttuuritietoista erityisosaamista tarvitaan työelämässä	20
<i>Sanna Soppela</i>	
Työelämän monikulttuuristuminen Kulttuurien välinen vuorovaikutus perhekuntoutuksessa	23
<i>Katariina Pärnä</i>	
Aikaisempi osaaminen atomeiksi	26
<i>Minna Hallikainen</i>	
Kehittämishankkeiden tiivistelmät	
<i>Helsingin ryhmä</i>	
<i>Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämisspalvelut</i>	
<i>Vastuusuunnittelija FM Johanna Heimonen</i>	
<i>Tieteellinen ohjaaja FT Irene Wichmann</i>	
Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden palvelu Espoon työvoiman palvelukeskuksessa – asiakastyön haasteiden kartoitus	27
<i>Merja Kivijärvi</i>	
Psykososiaalisen tuen työkalupakki vastaanottokeskuksen ohjaajille ja sosiaalihoitajille	29
<i>Tiina Kumpulainen ja Anne-Mari Oikarinen</i>	
Kaksikielisyysuunnitelman toteuttaminen Espoon suomen- kielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa	30
<i>Maija Kämäräinen, Katja Lehtonen ja Katja Vartiainen</i>	
Verkostoitumisen edistäminen turvapaikanhakijan psykiatrisessa sairaalahoidossa	32
<i>Kaisa Lahikainen</i>	
Ratkaisukeskeisen työtavan hyödyntäminen maahanmuuttaja- asiakkaiden ohjauksessa tuetun työllistymisen palvelulinjalla	34
<i>Suvi Lindén</i>	

Maahanmuuttajataustaisille perheille suunnattu valmistava vanhempainkokous alakoulussa	35
<i>Pauliina Moilanen</i>	
Hätätapausten vastaanoton mallintaminen – toimintaopas viranomaistyön perusteisiin	36
<i>Fazile Nuri ja Tanja Tauro</i>	
Kohti monikulttuurista vuorohoitoa	38
<i>Anja Saikkonen</i>	
<i>Itä-Suomen ryhmä</i>	
<i>Itä-Suomen yliopisto, Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate</i>	
<i>Vastuusuunnittelija Sanna Soppela</i>	
<i>Tieteellinen ohjaaja FT Sanna Iskanus hankkeen alussa ja</i>	
<i>FT Tuija Saarinen loppupuolella</i>	
Tervetuloa Imatralle – opas maahanmuuttajalle	39
<i>Jenny Arponen</i>	
Kun kotoutumisaika päättyy Pakolaisasiakkaiden tukeminen heidän siirtyessään sosiaaliviraston peruspalveluihin	40
<i>Elina Asikainen</i>	
Monikulttuurisuustaustaiset lapset Kuopion varhaiskasvatuksessa. Kysely Kuopion varhaiskasvatuksen hoito- ja kasvatushenkilöstölle	42
<i>Sonja Hälikkä</i>	
Toimintaohje maahanmuuttajien terveystarkastukseen Joensuun kouluterveydenhuollossa	44
<i>Sari Mehtonen</i>	
Maahanmuuttajille tarjottavat psykiatriset palvelut Joensuun seudulla	45
<i>Leena Rannikko</i>	
Kuopion Setlementti Puijola ry:n ja Monikulttuurikeskus Kompassin vapaaehtoistyön kehittäminen	46
<i>Johanna Rastas ja Varsha Shurpali</i>	
<i>Oulun ryhmä</i>	
<i>Oulun yliopisto, Koulutus- ja kehittämispalvelut</i>	
<i>Vastuusuunnittelijat ja ohjaajat FM Bärbel Fink ja FK Leena Viitanen</i>	
Maahanmuuttaja-asiakkaan kohtaaminen	49
<i>Anu Holappa</i>	
”Siis tuleeko osa yksinki Suomeen...?” Valmiuksia maahanmuuttajaoppilaiden kohtaamiseen koulumaailmassa	50
<i>Suvi Huusko</i>	

Maahanmuuttajien suullisen kielitaidon kohentaminen verbaalisten ja visuaalisten oppimismenetelmien keinoin	52
<i>Paula Lauri ja Leila Sarén</i>	
Desire, Awareness, Knowledge, Skills, Encounters – hoitotyön opettajien monikulttuurisuusosaamisen kehittämistoiveita	54
<i>Taina Liu</i>	
Maahanmuuttaja ja kotouttaminen liikunnan avulla Oulussa	56
<i>Jani Paananen</i>	
Maahanmuuttajaneuvoston perustaminen Ouluun	57
<i>Priyanka Sood</i>	
Turun ryhmä	
<i>Turun yliopisto, Brahea-keskus</i>	
<i>Vastuusuunnittelija VTM Kia Lundqvist</i>	
<i>Tieteellinen ohjaaja VTT Merja Anis</i>	
S2-opetuskäytänteet Eurajoen kunnassa esi- ja perusopetuksessa <i>Kaija Hannula</i>	58
Dialogityöpaja kunniakulttuuriin liittyvien kysymysten käsittelyn työvälineenä	60
<i>Raman Hussain</i>	
Keinoja maahanmuuttaja-asiakkaiden suomen kielen taidon tukemiseen pajajakson aikana työvalmennusyksikön monikulttuurisessa työyhteisössä	62
<i>Pirjo Hyvärinen</i>	
Maahanmuuttaja-asiakkaan kohtaaminen Opas TE-toimiston virkailijalle	64
<i>Merja Lind</i>	
Kultursensitivitet i integrationen av invandrarkvinnor i Raseborg En kvalitativ studie om kurdiska flyktingkvinnors erfarenheter	66
<i>Karin Ljung</i>	
Maahanmuuttajanuorten vertaisohjausmallinnus	68
<i>Sanni Ojanen ja Lilli Rasilainen</i>	
Ruotsinkielinen kotoutuminen Turun seudulla	69
<i>Liselott Sundbäck</i>	
Kvalitatiivinen tapaustutkimus muslimitaustaisten pakolaisnaisten kotouttamisesta	71
<i>Paula Vilkama</i>	

Maahanmuuttotyö ja kulttuuritietoiset työkäytännöt

Neljäs Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -koulutus on päättynyt. Ensimmäinen koulutus alkoi vuonna 2010 valtakunnallisena Lapin, Helsingin ja Itä-Suomen yliopistojen toimesta yhteistyössä Åbo Akademin kanssa. Koulutuspaikat olivat tuolloin Rovaniemi, Helsinki, Joensuu ja Turku. Turun koulutukseen oli mahdollista osallistua myös laatimalla tehtävät ja kehittämishanke ruotsin kielellä. Åbo Akademi ja Lapin yliopisto jättäytyivät yhteistyöstä ensimmäisen vuoden jälkeen. Lapissa ei arvioitu hakijoiden riittävän seuraavassa haussa ja kysyntä ruotsinkielisellä puolella oli hyvin vähäistä. Koulutus on kuitenkin alusta asti vastannut tarpeeseen, joka on kasvanut yleisesti koko maassa, jopa siten, että viime vuonna Helsingin alueelliseen ryhmään oli liki kolminkertainen hakijamäärä suhteessa opiskelijapaikkoihin.

Kaiken lisäksi tilanne on muuttunut täysin viime vuonna. Maahan on vuoden aikana tullut yli 30 000 turvapaikanhakijaa, ja maahanmuuton ja kotoutumisen kysymykset ovat nousseet julkisen keskustelun keskiöön. Keskustelua käydään ja aiheet, joita olemme koulutuksissa käsitelleet, puhuttavat ympäri Suomen, Euroopan ja maailman.

Kun suunnittelimme koulutusta kuusi vuotta sitten, globalisaatiokehitys oli nopeaa ja siihen sisältyi lisääntyneet muuttaminen maasta toiseen. Myös maahanmuutto Suomeen oli kasvussa. Tavoittemme oli tarjota koulutusta ammattilaisille, jotka tuottavat palveluja Suomeen muuttaneille ja jotka muun muassa tämän vuoksi tarvitsevat työssään kulttuurienvälistä osaamista ja kulttuuritietoisia työkäytäntöjä. Emme kuitenkaan osanneet aavistaa, kuinka ajankohtaista koulutuksemme tuli olemaan ja kuinka suureen tarpeeseen se vastaa. Näiden neljän koulutuskokonaisuuden aikana 150 maahanmuuttotyön asiantuntijaa on kehittänyt omaa työtään opiskelemalla uutta ja reflektoiden omaa työtään. Koulutus on varmasti lisännyt tieto-taitoa kohdata juuri nyt esille nousevia tilanteita ja ymmärtää asioita, joita turvapaikanhakijoiden tulo on tuonut mukanaan.

Koulutusta ei tulla jatkamaan sellaisenaan, koska korkeakoulutettujen oppisopimustyyppisen koulutusmallin rahoitus lopetettiin opetus- ja kulttuuriministeriössä. Seuraavaksi kehitellään korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksia. Olemme saaneet rahoituksen monikulttuurisen asiantuntijuuden erikoistumiskoulutuksen kehittämishankkeeseen, joten alamme nyt suunnitella ja rakentaa yliopistollista erikoistumiskoulutusta tälle alalle.

Turussa 15.1.2016

Kia Lundqvist, VTM

Turun yliopiston Brahea-keskus

Hankkeen koordinaattori ja Turun ryhmän kurssinjohtaja

Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä – Korkeakoulutettujen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus 30 op

Maahanmuuttajien kulttuuritietoinen osaaminen on uusi, laajeneva osaamisalue eri ammattiryhmien keskuudessa. Turun yliopisto on koordinoanut oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen maahanmuuttajien parissa työskenteleville neljä kertaa jaksolla 2010–2015. Neljäs ja tällä erää viimeinen koulutuskokonaisuus on päättymässä. Täydennyskoulutus ohjaa esimerkiksi hanketyön, terveydenhuollon, sosiaalialan, koulun, varhaiskasvatuksen ja turvallisuusalan ammatillaisia parempaan vuoropuheluun maahanmuuttajayhteisöjen kanssa.

Oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus on tarkoitettu perustutkinnon jälkeiseksi koulutukseksi työelämän ammatillisille. Koulutukseen ovat hakeutuneet esimerkiksi sivistys-, sosiaali-, terveys- ja turvallisuusalan tehtävissä toimivat. Osallistujilta on vaadittu soveltuva korkeakoulututkinto, työsuhde ja vähintään B2-tasoinen suomen kielen taito. Koulutuksen vaativuustaso on määritelty osallistujan tutkinnon mukaisesti.

Korkeakoulutettujen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus on koulutusmuoto, jossa oppiminen sidotaan kiinteästi työn arkeen. Työpaikka osallistuu siinä aktiivisesti täydennyskoulutuksen järjestämiseen. Kouluttajina ovat toimineet maahanmuuton ja etnisten suhteiden sekä kulttuurienvälisen osaamisen eturivin tutkijat ja kouluttajat. Koulutus ei rakennu pelkästään asiantuntijoiden välittämän tiedon varaan, vaan osallistujilla on ollut mahdollisuus käydä vuoropuhelua kokemuksistaan ja oivalluksistaan sekä kouluttajien ja vertaisryhmän että työpaikan ja maahanmuuttajayhteisöjen kanssa.

Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -koulutuksen on rahoittanut opetus- ja kulttuuriministeriö, joten se on ollut osallistujille maksutonta opiskelua. Koulutuksen toteuttavaan yhteistyöverkostoon ovat kuuluneet Turun yliopisto, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto ja Oulun yliopisto.

Lisätietoja koulutuksesta saa koulutusryhmien vastuuhenkilöiltä. Tämä julkaisu tulee luettavaksi myös Brahea-keskuksen verkkosivuille osoitteeseen www.utu.fi/braheakeskus, valitse > esittely > julkaisut.

Turun yliopisto, Kia Lundqvist, puh. 0400 156 137
kia.lundqvist@utu.fi

Helsingin yliopisto, Johanna Heimonen, puh. 050 329 0637
johanna.heimonen@helsinki.fi

Itä-Suomen yliopisto, Sanna Soppela, puh. 050 590 3766
sanna.soppela@uef.fi

Oulun yliopisto, Bärbel Fink, puh. 0294 487 302
barbel.fink@oulu.fi

Pakolaistilanne luo odotuksia koulutukselle

*Merja Anis, VTT
professori, Turun yliopisto
Turun ryhmän tieteellinen ohjaaja*

Turvapaikanhakijoiden määrän suuri kasvu toi pakolaisuuden ja maahanmuuton kysymykset poliittisen ja kansalaiskeskustelun keskiöön vuonna 2015. Uusi tilanne on tärkeää nähdä myös koulutuksen kannalta. Tarvitaan enemmän ja entistä parempaa kotoutumiskoulutusta sekä erilaisten ammattilaisten täydennyskoulutusta. Kulttuuritietoinen ja pakolaisuuden ilmiöön liittyvät erityiskysymykset tunnistava osaaminen on nyt entistäkin arvokkaampaa.

Alkuvuodesta julkisen ja sosiaalisen median keskustelu painottui näkemyksiin monikulttuurisuudesta, sen yhteiskuntaan tuomista muutoksista sekä muutoksen toivottavuudesta ja uhkista. Vuoden loppua kohden keskustelussa on enemmänkin ollut kyse suhtautumisesta turvapaikkaa hakeviin ihmisiin yleisemmin sekä turvapaikkajärjestelmän vaatimista resursseista, siitä, millä tavoin suuri määrä turvapaikanhakijoita majoitetaan ja kuinka paljon auttamisjärjestelmä tulee yhteiskunnalle maksamaan. Keskustelussa maahantulijat ja muut heikommassa asemassa olevat ihmisryhmät on asetettu vastakkain kilpailemaan yhteisistä resursseista. Maahantulijoiden mahdollisuuksia päästä maahan on haluttu rajoittaa vedoten taloustilanteeseen. Turvapaikanhakijat on nähty myös turvallisuusuhkana. Sosiaalisessa mediassa on levinnyt paljon väärää ja harhaanjohtavaa tietoa. Vieraanpelko ja rasismi ovat nostaneet päätään.

Tilanne on myös tarjonnut mahdollisuuden kenelle tahansa tarjota vapaaehtoisapua ja sitä kautta tutustua tulijoiden erilaisiin taustoihin ja tarinoihin. Tilaisuuksia kulttuurien ja erilaisten yksilöiden kohtaamiselle ja vuoropuhelulle on ollut entistä enemmän. Kulttuuritietoisien kohtaamisen ydinajatus on, että ihmiset kohdataan yksilöinä, joilla on erilaisia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia taustoja, erilaisia kokemuksia, toiveita ja odotuksia. Tulijoita ei voi niputtaa yhdeksi, tiettyjä oletettuja ominaisuuksia omaavaksi ryhmäksi, vaikka tällainen näkemys julkisesta keskustelusta ja uutisoinnista helposti välittyy. Useimpien tavoitteena on elää turvallisessa yhteiskunnassa, päästä koulutukseen ja työelämään sekä tulla hyväksytyksi yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.

Valtaväestön asenteilla ja suhtautumisella on keskeinen merkitys kotoutumisessa. Asenteet ja suhtautuminen näkyvät arjen eri kohtaami-

sisä ja toiminnassa – siinä, miten erilaiset ihmiset otetaan mukaan yhteisöihin ja arjen toimintoihin. Jotta ennakkoluulot, vieraanpelko ja rasismi eivät muodostuisi esteeksi maahan tulleiden kotoutumiselle, tarvitaan asiallista tietoa turvapaikanhakijoiden erilaisista taustoista, oikeudesta kansainväliseen suojeluun sekä kotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä ja kotouttamispalveluiden kehittämisestä. Tiedon lisäksi tarvitaan toimivia käytäntöjä maahanmuuttajatyöhön. Näitä on vuosien kuluessa kehitetty ja otettu käyttöön runsaasti. Hyvin tärkeää on tiedostaa myös tarve lieventää vieraanpelkoa ja ehkäistä rasismia ja sen vahingollisia seurauksia kotoutumismahdollisuuksiin. Kulttuuritietoiset työkäytännöt -koulutus on tarjonnut tärkeää tietoa ja kehittymismahdollisuuksia ammattilaisille, jotka puolestaan voivat edistää tietoisuutta yleisemmin.

Viimeisimmän koulutuksen toteutuneissa kehittämistehtävissä paneuduttiin lasten, nuorten sekä aikuisten naisten ja miesten kotoutumisen kysymyksiin ja koulutukseen osallistuvien omassa työssä esiin nousseisiin erityiskysymyksiin. Maahanmuuttajatyössä kohdataan sekä ihmisten tavantomaisia kotoutumiseen liittyviä kysymyksiä, kuten kielen oppimisen ja työllistymisen haasteita, mutta myös vaikeampia yhteisöjen ongelmia ja niihin vastaamisen mahdollisuuksia ammatillisin keinoin. Tässä tehtävässä kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -koulutus on juuri parhaimmillaan ja edelleen erittäin tarpeellinen ammattilaisten tietojen, taitojen ja valmiuksien vahvistajana sekä työyhteisöjen kehittäjänä. Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys ovat todellisuutta, ja työelämässä – kuten arjessa muutenkin – kohdataan yhä uudenlaisia ilmiöitä ja haasteita jatkossakin.

Kehittämishankkeiden kirjoa Helsingissä

Irene Wichmann, FT

*yliopisto-opettaja, Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut
Helsingin ryhmän tieteellinen ohjaaja*

Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä 2014-15 kokosi jälleen yhteen joukon eri alojen asiantuntijoita, joiden työ tavalla tai toisella liittyy maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Tämä näkyy myös koulutuksen aikana laadituissa kehittämishankkeissa, jotka ovat syntyneet monissa eri tehtävissä työskentelevien ihmisten tarpeisiin. Seuraavassa esitetään lyhyt katsaus Helsingin ryhmän tuottamiin kehittämishankkeisiin ja niiden tuloksiin.

Kehittämishankkeissa kartoitetaan monissa eri toimintaympäristöissä, kuten varhaiskasvatuksen ja koulutuksen parissa, sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä, työvoimapalveluissa sekä vastaanottokeskuksissa toimivien henkilöiden työssään kohtaamia kehittämistarpeita ja esitellään niihin kehitettyjä työkaluja. Osallistujat ovat selvittelleet oman työyhteisönsä haasteita, ja näiden haasteiden kohtaamiseen on kehitetty välineitä ja toimintamalleja. Tästä on syntynyt enimmäkseen hyvin konkreettisia apuvälineitä; on listattu tehokkaita toimintatapoja, yhteistyömenetelmiä, tarkistuslistoja tarvittaviin toimiin. Taustalla on toki teoreettistakin tietoa, jota pyritään soveltamaan erilaisiin käytännön tilanteisiin.

Koulutuksen päättyessä tilanne monikulttuurisuustyön käytännössä näyttää toisenlaiselta kuin koulutusta aloitettaessa. Maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt nopeasti, ja tämä heijastuu suoraan myös kentällä toimivien työntekijöiden arkeen. Paineita kohdistuu niin varhaiskasvatukseen ja koulutukseen kuin sosiaali- ja terveystalvihuolinhinkin, vastaanottokeskuksista puhumattakaan. Nopeasti muuttuvassa tilanteessa ja töiden ehkä ruuhkautuessaakin osallistujat ovat kuitenkin jaksaneet viedä eteenpäin kehittämistyötään, joka useimmissa tapauksissa on myös tuottanut onnistuneita tuloksia. Kehittämishankkeiden tulokset hyödyttävät paitsi tekijöitä itseään, myös heidän työyhteisöään ja kenties alalla toimivia laajemminkin, mikä oli asetettu tavoitteeksikin.

Eräs keskeinen piirre tässä koulutuksessa on se, että se tarjoaa monikulttuurisuustyön eri saroilla toimiville asiantuntijoille mahdollisuuden verkostoitua keskenään ja jakaa edelleen kokemuksiaan ja hyväksi havaitsemiaan käytäntöjä. Tämä toteutuu myös kehittämishankkeiden kautta, kun niitä on työstetty ja kehitelty eteenpäin yhteisten tapaamisten aikana. Sellaiset kehittämistyön otsikot, kuin Kohti monikulttuurista vuorohoitoa, Kiireellistä uudelleen sijoitusta tarvitsevien kiintiöpakolaisten vastaanotto, Verkostoitumisen edistäminen turvapaikanhakijan psykiatrisessa

sairaalahoidossa, Maahanmuuttajataustaisille perheille suunnattu valmistava vanhempainkokous alakoulussa ja Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden palvelu Espoon työvoiman palvelukeskuksessa – asiakastyön haasteiden kartoitus, kertovat osallistujien työympäristön monipuolisuudesta. Nyt toteutettujen hankkeiden tuloksista monet voivatkin varmasti tarjota uutta tietoa ja ideoita käytännön työhön monikulttuurisuustyön yhä laajenevalla kentällä.

Odinin soturit kohtaavat Kyllikin tyttäret Kulttuuritietoista maahanmuuttajatyötä uudessa tilanteessa

Tuija Saarinen, FT

koordinaattori, amanuenssi, Itä-Suomen yliopisto

Itä-Suomen ryhmän tieteellinen ohjaaja

Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -koulutukset päättyivät vuoden 2015 lopussa. Tämä sijoittui ajankohtaan, jolloin Eurooppaan oli saapunut yhden vuoden aikana yli puoli miljoonaa pakolaista etupäässä sotaa käyvistä Syyriasta, Afganistanista ja Eritreasta. Tästä joukosta Suomeen asti siirtyi 30 000 henkeä. Media välitti näkymiä keveässä vaatetuksessa rajojamme ylittäneistä perhekunnista, joita majoi-tettiin varta vasten pystytettyihin keskuksiin, kouluihin ja kievareihin. Oli tärkeintä saada tulijoille makuusija ja lämmintä ylle.

Pakolaisten inhimillinen hätä kosketti monia suomalaisia. Kudottiin kilvan villasukkia ja etsittiin ylimääräisiä toppatakkeja ja talvivarusteita komeroiden kätköistä. Avustusjärjestöt joutuivat lopulta rajoittamaan saapuvien lahjoitusten määrää. Empatian laajuus oli ennenkuulumatonta, ja innokkaimmat tarjosivat pakolaisille kotejaan.

Myötätunto ei kuitenkaan herännyt kaikkien suomalaisten mielissä, ja maahanmuuttokriittisyys kasvoi muuttajien lukumäärän mukaan. Sosaalinen media tarjosi väylän mielipiteiden vaihtoon ja yhdisti samanmie-liset paikon ärhäkkäänkin kiukun lietsontaan. Kritiikin kohteeksi kelpasi maahanmuutto yleensä, pakolaiset ja maahanmuuttajat sekä palkka- ja vapaaehtoistyötä heidän hyväkseen tekevät henkilöt. Monissa viesteissä ei keskitytty mielipiteiden asialliseen perusteluun, vaan pyrittiin lannista-maan toimijoita erilaisilla henkilökohtaisiin ominaisuuksiin kohdistuvilla, asiattomilla sivalluksilla. Pahimmillaan viesteissä uhattiin maahanmuut-totyötä tekevien henkeä tai terveyttä. Oli myös yleistä, että saapuneiden pakolaisten hätää vähäteltiin ja maahantulon syy kyseenalaistettiin.

Maahanmuuttoon kielteisesti suhtautuvien ajatuskulkua on vaikea ymmärtää, jos maailmanmenoa pohtii kotikaupunkia laajemmasta näkö-kulmasta tai vähänkään kauemmaksi ulottuvasta aikaperspektiivistä. Ihminen on toki aina puolustanut omia metsästysmaitaan, ja esi-isämme pyrkivät karkottamaan oman klaaninsa ulkopuoliset mahdollisimman kauaksi. Toisaalta yksikään nykyihmispopulaatio ei ole syntynyt tämän-hetkisille sijoilleen, vaan päätynyt sinne vuosituhansien vaelluksien jäl-keen. Me suomalaiset olemme tänne eri aikoina eri puolilta saapuneiden ihmisten jälkeläisiä, emmekä ole edes geneettisesti yhtenäinen ryhmä. Se, mitä parin sukupolven perspektiivillä pidämme ja koemme suomalaisuu-

deksi, ei ole historiallisesti ollut pysyvä tila, eikä tule sellainen tulevaisuudessakaan olemaan. Meillä ei myöskään ole esikoisoikeutta alueeseen, jossa satumme tällä erää asumaan, saati oikeutta estää muita liittymään joukkoomme.

Maailma, sen maat, rajat ja kansat ovat alituisessa muutoksen tilassa. Tämä olisi helppo todeta niissä suomalaissuvuissa, joilla on juuria nykyisen itärajan takana sijaitsevilla Karjalan kunnissa ja kaupungeissa. Ei ole kuin 70 vuotta siitä, kun puolimiljoonaa henkeä pakeni silloisia rajasiirtoja länttä kohti. Osansa siirtolaisuudesta saivat nekin suvut, jotka eivät itse olleet Karjalasta peräisin, sillä avioliitot uusien kotipaikkakuntien asukkaiden ja siirtolaisten välillä eivät olleet mitenkään tavattomia. Siitä pitäen monessa suomalaissuvussa on kerrottu tarinoita pakomatkoista ja menetetyistä kodeista. Eräs iäkäs nainen muisteli vielä yli 70-vuotiaana, kuinka hän pienenä, kaksivuotiaana tyttönä makasi lumisessa ojassa ja katseli, kuinka taivaalta lentokoneesta putosi mustia esineitä. Pakolaisuus ja oman kodin jättäminen on kokemus, joka jättää jäljet loppuelämäksi. Pakeneminen oli ainoa vaihtoehto talvisotaa paenneen pikkutytön perheelle, samoin kuin Syyriasta viime vuonna lähteneille.

Miten on mahdollista, että maassamme, jonka oma lähihistoria on pakolaisuuden traumatisoima, voidaan sulkea silmät vastaavalta hädältä? Eriasteinen maahanmuuttokriittisyys tai suoranainen rasismi ei, ikävä kyllä, ole marginaali-ilmiö. Joulun 2015 alla muutamalla Suomen paikkakunnalla ja kaupungeissa aloitti toimintansa *Odinin soturit* -nimeä käyttävä ryhmä, joka koostuu maahanmuuttokriittisesti ajattelevista, nuorista miehistä. Ryhmä partioi keskustojen kaduilla tarkoituksenaan turvallisuuden lisääminen. Turvattomuuden syyksi soturit nimeävät lisääntyneen maahanmuuton. "Havahduimme tilanteeseen, jossa useat eri kulttuurit kohtasivat. Se aiheutti yhteisössä pelkoa ja huolta omista," sanoi järjestön edustaja sanomalehden haastattelussa, ja jatkoi: "Tavoitteenamme on, että toimintamme loisi korkeamman kynnyksen rikoksille ja raiskauksille etnisestä taustasta riippumatta."

Odinin soturien perustamisen jälkeen eri viestimissä on julkaistu järjestön edustajien, poliisin, poliitikkojen ja tavallisten kansalaisten mielipiteitä. Suomeen saapuneiden ihmisten joukko on nähty monella tavalla uhaksi, jota varten tulee puolustautua. Erityisesti nuoria naisia vilkuilevien miesten joukko koettiin vaaraksi, jota vastaan soturit tiivistivät rivejään.

Vuoden 2016 puolelle saavuttaessa suurennuslasin alle on nostettu pakolaiset kaikkine liikkeineen ja toimineen. Ihmeellisiä ovat ne lööpit, joissa nuoret naiset valittavat ulkomaalaistaustaisilta miehiltä yökerhoissa saamistaan ehdotuksista, kosketuksista ja lähentelyistä. Yökerhot ovat eri asia kuin pyhäkoulu, eikä yksikään suomalainen seksitutkimus tue oletusta, että niissä käytäisiin koti, uskonto ja isänmaa mielessä. Suku-

puolitaudit ja muut lieveilmiöt – mukaan lukien seksuaalinen häirintä ja suoranaiset raiskaukset - ovat meillä aivan kotoperäinen ilmiö ja tuttu jo ajalta ennen nuorten pakolaismiesten maahantuloa. Kansalliseksi huolenaiheeksi ja katupartioinnin syyksi naisten kunnia ja turvallisuus nousi kuitenkin vasta syksyllä 2015.

Tammikuussa 2016 ryhmä joensuulaisnaisia sai tarpeekseen ihmisten jaottelusta meihin ja muihin. Syntyi ryhmä nimeltä *Kyllikin siskot*, joka aloitti toimintansa Joensuussa ja partioidi levittämässä hyvää mieltä. Partion johtohahmoksi valittiin Kalevalasta Kyllikki, antisankari Lemminkäisen puoliso, omapäinen nainen, joka lupaa olla lähtemättä kylille, mutta pitää päänsä ja livahtaa sittenkin. Kyllikin johtoajatukseksi on, että jokaista tulee kunnioittaa, auttaa ja arvostaa sellaisena kuin tämä on. Kyllikin siskot vastustavat kaikenlaista rasismia. Ryhmä tiedotti aloittavansa partiotoiminnan, johon Odinin soturit median välityksellä myönsivät suostumuksensa – muussa tapauksessa kaupunki kaiketi olisi täytynyt jakaa eri partioiden piireihin. Siskojen kierros sai kaupunkilaisilta lämpimän vastaanoton, ja hyvää jatkoa lupaavan suosion.

Kuinka maahanmuuttajien parissa työtä tekevä asemoi itsensä suhteessa erilaisiin vastakkaisryhmiin, joita syntyy edellä kuvattujen jälkeenkin? Entä miten suhtautua huolestuttavilta ja kärjistyneiltä vaikuttaviin ilmiöihin kuten Odinin soturit? On selvää, että yksiselitteisiä vastauksia ei ole. Tällä hetkellä tilanne vaikuttaa tasapeliltä, mutta tulemme kohtaamaan kenties uusia hankalaksi heittäytyviä ryhmittymiäkin. Asiallisen keskustelun ylläpito on ainoa keino, jolla mielipiteitä voi pyrkiä edes lieventämään. Rasistiset ja eri tavoin rajoittuneet mielipiteet kumpuavat usein niiden esittäjän omasta ahdingosta. Kun itsellä menee huonosti, sen syyksi nähdään joku toinen – yksilö tai ryhmä. Maahanmuuttaja on aina muistutus siitä, että maailmaa on muuallakin kuin kotilähiön tai kylän ulkopuolella, jonne ahdistavassa taloudellisessa tilanteessa, kieli- tai sosiaalisten taitojen puutteessa itsellä ei ole asiaa. Yhteen asiaan liittyvä ahdistus leviää, ja liittää itseensä muutkin oman elämän epäkohdat.

Suomen talous, Lähi-idän tilanne tai mikään muukaan yksilöllistä tai yhteisöllistä ahdistusta aiheuttava tekijä ei ole muuttumassa parempiaan suuntaan. Yhteiskuntaan muodostuu vastaisuudessakin erilaisia ryhmiä, joiden välisiä aitoja kaventamaan ja kaatamaan tarvitaan maahanmuuttotyön rautaisia ammattilaisia. Kulttuuritietoisia työkäytäntöjä tullaan tarvitsemaan niin virka- kuin vapaa-aikoina.

Kulttuuritietoista erityisosaamista tarvitaan työelämässä

Sanna Soppela

suunnittelija

Itä-Suomen ryhmä

Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen ja suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristuminen ovat tuoneet suuria muutostarpeita suomalaiseen työelämään ja palvelujärjestelmään etenkin viime vuosien aikana. Erityisesti opetuksessa, varhaiskasvatuksessa, työllistymistä tukevissa palveluissa sekä sosiaali- ja terveystalalla eri kulttuureista ja kielitaustoista tulevat ihmiset ovat nostaneet esille tarpeen muokata olemassa olevia palveluita vastaamaan entistä monimuotoisemman asiakaskunnan tarpeisiin.

Yhteiskunnan monimuotoistuminen on myös tuonut työelämässä työskentelevälle henkilöstölle tarpeen kehittää monikulttuurista erityisosaamistaan. Suurin muutospaine on kohdistunut selvästi julkiseen sektoriin. Myös kolmannen sektorin osuus maahanmuuttajatyössä on merkittävä, ja järjestöt, säätiöt ja seurakunnat ovatkin aktiivisesti kehittäneet toimintaansa ja palveluitaan täydentämään niitä aukkoja, joihin julkinen sektori ei pysty vastaamaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö aloitti korkeakoulutetuille tarkoitettujen oppisopimustyyppisten koulutusten rahoittamisen vuonna 2010. Oppisopimustyyppisten koulutusten kehittämisen tavoitteena oli luoda koulutusmalli, jossa täydennyskoulutus kytketään tiiviiksi osaksi työelämää. Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -koulutus sai rahoituksen uudenlaisen työelämän muuttuviin tarpeisiin vastaavan täydennyskoulutuksen kehittämiseen ensimmäisten korkeakoulutettujen oppisopimustyyppisten koulutusten joukossa.

Yhteiskunnan monikulttuuristuminen ja työelämän muutostarpeet

Täydennyskoulutuksen kytkeytyminen tiiviiksi osaksi työelämän kehittämistarpeita näkyy parhaiten Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -koulutuksessa toteutettujen kehittämishankkeiden sisällöissä. Laajat, oman työn tarpeista toteutetut kehittämishankkeet toimivat koulutuksen työssäoppimisen näyttöinä. Kehittämishankkeiden toteuttaminen oli pitkäjänteinen, noin vuoden kestävä projekti. Sen suunnitteluun ja ohjaamiseen osallistuivat myös työpaikkojen esimiehet ja työpaikkaohjaajat. Tieteellisen tutkimustiedon hyödyntämiseksi kehittämishankkeissa koulutusta järjestävät yliopistot tarjosivat opiskelijoille tieteellistä ohjausta kehittämistyön tueksi.

Vuosien 2010–2015 aikana Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -koulutuksen suoritti yhteensä yli 150 maahanmuuttajatyön ammattilaista eri puolilta Suomea. Koulutus toteutettiin neljä kertaa samanaikaisesti neljässä alueellisessa ryhmässä. Alueellisten ryhmien koulutuspaikkoja olivat Turku, Helsinki, Joensuu, Kuopio, Oulu ja Rovaniemi. Korkeakoulututkinnon suorittaneille työntekijöille suunnatun oppisopimustyyppisen koulutuskokeilun aikana kulttuuritietoisia työkäytäntöjä tukevilla kehittämishankkeilla kehitettiin yli 130 organisaation toimintaa lähes koko Suomen alueella.

Koulutuksen maantieteellinen kattavuus oli erittäin laaja, koska koulutusta toteuttava korkeakouluverkosto kattoi koko maan etelästä pohjoiseen ja lännestä itään. Myös maahanmuuttajatyön kenttää tarkastellen koulutus tavoitti laajan joukon maahanmuuttajien parissa työskenteleviä henkilöitä eri aloilta. Koulutukseen osallistuneet opiskelijat olivat opettajia, sosiaalityöntekijöitä, lastentarhanopettajia ja päiväkotienjohtajia, poliiseja, terveydenhuollon ja TE-toimistojen henkilöstöä sekä järjestöjen, seurakuntien, säätiöiden ja erilaisten hankkeiden työntekijöitä.

Laaja-alaista kehittämistä eri sektoreilla

Monitieteisessä koulutuksessa monikulttuurisuuteen liittyvää kehittämistyötä tehtiin erityisesti opetuksen, kolmannen sektorin toiminnan ja sosiaalityön alalla. Opetusalan kehittämisen yhtenä keskeisenä kohteena oli kulttuuritietoisuuden lisääminen eri alojen koulutussisältöihin ja näin tulevien työntekijöiden monikulttuurisen osaamisen lisääminen. Opetusalalla pyrittiin myös kehittämishankkeiden avulla kehittämään uusia toimintamalleja perusopetukseen sekä juurruttamaan jo hyviksi käytännöiksi todettuja toimintatapoja. Opetuksessa monikulttuurisuus näkyy myös tarpeena kehittää maahanmuuttajille suunnattua suomen kielen opetusta aina esiopetuksesta työelämän tarpeisiin asti.

Kolmannen sektorin toimijoiden kehittämishankkeissa korostui selvästi yhdistysten ja yhteisöjen rooli maahanmuuttajien osallisuuden lisääjinä. Monissa järjestöissä toteutetuissa kehittämishankkeissa kehitettiin suoraan maahanmuuttajille kohdennettuja palveluita, kuten ohjausta ja neuvontaa sekä erilaisia maahanmuuttajaryhmille tarkoitettuja osallisuutta lisääviä toimintamuotoja. Sosiaalialan kehittämishankkeissa pääpaino oli sekä palveluiden että monikulttuuristen asiakkaiden kohtaamista tukevassa kehittämisessä. Sosiaalityöhön liittyvä kehittäminen sisälsi niin maahanmuuttajalasten, -nuorten, -vanhusten ja -perheiden kuin myös pakolaistaustaisten maahanmuuttajien palveluiden kehittämistä. Kuntien palveluita kehittämissä kehittämishankkeissa pyrittiin edistämään maahanmuuttajien kotoutumista sekä kehittämään kuntien tarjoamia palveluita ja maahanmuuttajien palveluohjausta. Maahanmuuttajahankkeiden

työntekijät ovat puolestaan koulutuksen aikana kehittäneet muun muassa arviointimalleja kuntien kotouttamistyön tueksi sekä monikulttuurisuusosaamisen kartoittamiseen ja palveluiden arvioimiseen käyttäjänäkökulmasta.

Maahanmuuttajien määrän kasvaminen vaikuttaa myös sekä poliisin, terveydenhuollon että työllistymispalveluiden kehittämistarpeisiin. Poliisin toiminnassa monikulttuurisuus näkyy tarpeena kehittää ja yhtenäistää maahanmuuttajien palveluihin ja maahanmuuttajien kohtaamiseen liittyviä toimintamalleja sekä prosesseja. Terveydenhuollon puolella henkilöstön kulttuuritietoisuuden osaamisen kehittäminen on selvästi keskiössä ja se linkittyy osaltaan myös tarpeeseen kehittää terveydenhuollon opiskelijoiden monikulttuurisuusosaamista jo opiskeluaikana. Maahanmuuttaja-asiakkaiden määrän lisääntyminen työllistymispalveluissa on vaikuttanut muun muassa TE-toimiston henkilöstön osaamistarpeeseen. Erityisesti henkilöstön osaamista on pyritty kehittämään maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamisen ja ohjaamisen osalta. Samalla TE-toimiston toimintamalleja on kehitetty kulttuuritietoisemmiksi ja palvelutarvearvioinnissa on otettu huomioon eri kulttuureista tulevien erilaiset tarpeet.

Monissa organisaatioissa ja työyhteisöissä koulutukseen liittyvä kehittämishanke toimi alkusysäyksen pitempiaikaisille kehittämistoimille. Koulutuksen myötä kulttuuritietoisuutta tarkasteltiin sekä henkilökohtaisella mutta myös laajemmalla, oman organisaation toimintatapoihin liittyvänä ilmiönä. Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -koulutus tarjosi monien alojen ammattilaisille mahdollisuuden analyttisesti määritellä, mitä monikulttuurinen ja kulttuuritietoinen erityisosaaminen omalla alalla pitää sisällään. Erityisosaamista pystyttiin määrittelemään parhaiten, kun osallistujien käytännön osaaminen saatiin yhdistettyä tutkittuun tietoon. Voidaankin sanoa, että Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -koulutuksessa käytännön työ ja sen kehittämistarpeet sekä tutkimustieto saatiin aidosti kohtaamaan niin, että tuloksena syntyi kulttuuritietoista erityisosaamista.

Kulttuurien välinen vuorovaikutus perhekuntoutuksessa

Katariina Pärnä, VTT

säätiön johtaja

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö

Kulttuuritietoisuus ja kulttuurien välinen osaaminen ammattikäytännöissä ovat tänä päivänä entistä ajankohtaisempia ja tärkeämpiä teemoja. Hyviä kysymyksiä ovat, miten yksittäisenä ihmisenä ja ammattilaisena kohtaan eri kulttuurista tulevia ihmisiä ja miten kulttuurien välinen vuorovaikutus toteutuu meidän organisaatiossamme ja miten näitä asioita kehitetään. Täydennyskoulutus on yksi keino. Sen lisäksi tarvitaan myös koko työyhteisön sitoutumista, uutta tietoa ja ennakkoluulotonta uusien asioiden omaksumista.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiöstä on osallistunut kolme työntekijää Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -täydennyskoulutuksiin vuosina 2010–2012. Näiden koulutusten tuloksena on valmistunut kaksi kehittämistyötä. Näistä prosesseista olemme saaneet paljon tietoa ja sitä kautta löytäneet kehitettäviä kohtia.

Ensimmäiseen koulutukseen osallistui sosionomi (ylempi AMK) Sirkka Kosunen, joka teki kehittämishankkeenaan Säätiön monikulttuurisuusosaamisen kartoituslomakkeen. Säätiössä työskentelee noin sata työntekijää kuntoutus- ja tukipalveluissa. Asiakas kohtaa itse kuntoutustyön lisäksi keittiöhenkilökuntaa ja majoitus- ja siivousalan osaajia. Kuntoutuskokemus on kokonaisuus, miten tulin ymmärretyksi ja kohdatuksi erilaisissa tilanteissa. Sirkka toivoi kehittämishankkeen arviointikeskustelussamme, että kehitetyn lomakkeen avulla toteutettaisiin koko henkilöstölle suunnattu kysely, että tulokset analysoitaisiin ja niiden perusteella tehtäisiin koko henkilöstöä koskeva monikulttuurisuusosaamisen koulutussuunnitelma. Hänen toiveensa oli myös, että koulutus toteutettaisiin prosessimuotoisesti.

Toiseen koulutukseen osallistuivat projektityöntekijä, FM Petra Mallwitz-Sainio ja kuntoutussuunnittelija, KM Päivi Aaltonen. He tarkastelivat kehittämishankkeessaan, miten ulkomaalaistaustaiset ihmiset ymmärtävät käsitteet masennus, psyykinen sairaus ja kuntoutus. Käsitteet ovat suomenkielisillekin monitulkintaisia, mutta vielä monimuotoisempia tulkintoja tuli eri kieliryhmistä. Säätiön kuntoutuksessa käsitellään usein vielä lapsen liittyviä asioita, jolloin esillä ovat muun muassa kysymykset:

Mitä tarkoittaa lapsesta tehty masennus- tai autismi-diagnoosi ja mitä tarkoittaa perhekuntoutus. Tulkeilla on keskeinen ja haasteellinen rooli, kun kyseisellä kielellä ei välttämättä ole koko käsitteelle käänkösvastinetta, eikä eri kulttuureissa kuntoutuksen, saati perhekuntoutuksen käytäntöä. Petra Malliwitz-Sainio ja Päivi Aaltonen toivoivat, että säätiölle saataisiin koko henkilöstölle suunnattu sähköinen infopaketti, joka sisältäisi tietoa ja konkreettisia neuvoja tilanteisiin, joissa kuntoutujana on ulkomaalaistaustainen lapsi ja hänen vanhempansa. He myös toivoivat, että infopakettia hyödynnettäisiin koulutuksen jälkeen työkirjana.

Sirkka Kosusen monikulttuurisuusosaamisen kartoituslomakkeen avulla säätiössä toteutettiin koko henkilöstölle suunnattu kysely. Kyselyn vastausten perusteella suunniteltiin noin puoli vuotta kestävä koulutusprosessi, johon osallistui 85 eri ammattiryhmää edustavaa henkilöä. Osaamista kartoittava kysely toistettiin koulutuksen jälkeen. Kyselyn tilastolliset tulokset analysoi Erasmus-vaihdosta Saksasta tullut sosiologian opintojen loppuvaiheen opiskelija, ja avoimet vastaukset luokiteltiin sisällöllisesti pienen työryhmän kesken. Yhteenvetona voidaan todeta, että kokemus osaamisesta ja tietoisuus kulttuurien välisestä vuorovaikutuksesta vahvistui sisäisen koulutuksen avulla. Eriyisen hyvänä pidettiin koulutuksen ryhmä- ja prosessimuotoisuutta ja yhdessä oppimista, omaan ja muihin kulttuureihin tutustumista konkreettisin harjoituksin. Osana koulutusta pelattiin muun muassa BafaBafa-peliä. Petra Malliwitz-Sainio ja Päivi Aaltonen sekä monikulttuurisuusryhmän kehittämistyöryhmä kokosivat säätiön käyttöön laajan infopaketin. Infopaketin kokoaminen ja siihen tulevien tekstien kokoamis- ja valintaprosessi oli kulttuuritietoisuutta laajentava; hämmästyttävää on, miten monella tavalla voikaan lähestyä näitä asioita! Lopputulos oli hieno ja hyödyllinen. Se on käytössä sovelletusti muun muassa Säätiön uusien työntekijöiden perehdytyksessä ja työryhmien työkirjana.

Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä -koulutuksiin osallistumisen merkitys on ollut merkittävässä täydentävässä roolissa säätiön palveluja kehitettäessä. Se on vaikuttanut monella tavalla perhekuntoutuksen käytäntöihin. Koulutukseen osallistuneilla oli jo ennakkoon vahva halu saada lisätietoa ja täydentää omaa osaamistaan. Koulutuksen myötä he ovat kehittyneet omassa organisaatiossaan asiantuntijarooleihin monikulttuurisuuskyseissä ja he ovat myös ottaneet näihin teemoihin liittyvät kysymykset osaksi työyhteisön kehittämistä. Monikulttuurisuusosaaminen ja kulttuuritietoisuus on liitetty peruskuntoutustyöhön liittyvän asiakastyön lisäksi palveluohjauksen, verkostotyön, markkinoinnin, dokumentaation, kehittämistyön, perehdytyksen, turvallisuusasioiden, ruokahuollon ja muihinkin käytäntöihin. Koulutuksissa tehdyt kehittämishankkeet ovat tuottaneet tietoa johdolle suunnittelutyöhön.

Sekä korkeakoulutetuille tarkoitettu täydennyskoulutus että koko

säätiön henkilöstölle toteutettu monikulttuurisuusosaamisen sisäinen prosessikoulutus ja infopaketti ovat aktivoineet organisaatiota kulttuuritietoisempaan työskentelyyn ja toiminnan jatkuvaan kehittämiseen. Lasten, nuorten ja perheiden kuntoutuksessa ei sinänsä ole väliä, mistä päin maailmaa perhe alun perin on tullut tai mitä kieltä he kotona puhuvat, sillä säätiön asiakkaiksi tulevilla kaikilla perheillä on yksilölliset tarpeensa tulla kuntoutukseen. Heidät kohdataan yksilöinä ja ennen kaikkea oman perhekulttuurinsa edustajina. Ammatilaisen on kyettävä menemään jokaiseen vuorovaikutustilanteeseen herkkyydellä ja ”kulttuuritietoisella” osaamisella. Meidän on aina ymmärrettävä, että kuntoutuminen on muutosta, ennen kaikkea vuorovaikutuksen muutosta, ja että tämän muutoksen tukeminen edellyttää ammatilaiselta herkkyyttä kohdata ihminen ihmisenä, lapsi lapsena, ei pelkästään esimerkiksi maahanmuuttajana tai ulkomaalaistaustaisena kulttuurinsa edustajana. Kiitos kuitenkin korkeakoulutettujen oppisopimuskoulutuksen meillä on näihin kohtaamisiin entistä enemmän osaamista.

Aikaisempi osaaminen atomeiksi

Minna Hallikainen, Sosionomi YAMK

Projektipäällikkö

Ammatillinen kotoutumiskoulutus Kotomaatti (ESR 2015–2017)

Etelä-Savon ammattiopisto

Kulttuuritietoiset työkäytännöt -koulutus osui omalla kohdallani oikeaan aikaan. Sain olla mukana Itä-Suomen ryhmässä ensimmäisessä koulutuksessa vuosina 2010-2011. Työskentelin silloin Etelä-Savon ammattiopiston hallinnoimassa Pointti-hankkeessa (ESR 2008-2013), jonka tavoitteena oli kehittää maahanmuuttajien alkuvaiheen neuvontaa ja ohjausta, työllistymisen palveluja sekä ammatillista koulutusta. Olen käynyt työurani aikana useissa erilaisissa monikulttuurisen ohjauksen koulutuksissa, seminaareissa ja työpajoissa. Kun Kulttuuritietoiset työkäytännöt -koulutus ilmestyi haettavaksi, muistan suhtautuneeni siihen hieman skeptisesti. Mitä uutta tietoa ja taitoa tämä koulutus voisi minulle enää antaa?

Olen iloinen, että lähdin mukaan Kulttikseen. Tuore filosofian tohtori Sari Hammar veti raikkaalla otteella ryhmäämme, joka koostui kovan luokan osaajista ympäri Itä-Suomea. Lukuisissa keskusteluissa pääsimme hyvien alustusten pohjalta nopeasti omien ehkä paikalleen pyörimään jääneiden työtapojen reflektointiin. Tietäjän ja osaajan rooli maahanmuuttajatyössä on vahva erityisesti meillä, joilla työvuosia on kertynyt runsaasti. Koulutuksen parasta antia oli riisua oma työvuosien tuoma «monikulttuurinen» osaaminen kerros kerrokselta atomeiksi, ja lähteä rakentamaan sitä uudestaan kulttuuritietoisiksi työkäytännöiksi. Kulttiksessä nousi vahvasti esiin muun muassa dialogisuus ja ohjaustilanteissa asiantuntijuuden jakaminen asiakkaan ja ohjaajan välillä. Tietoisuus omien kulttuuristen skeemojen vaikutuksesta kohtaamisissa maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa alkoi kasvamaan.

Kulttikseen liittyvä kehittämistehtäväni oli kunnille laadittu itsearviointimenetelmä kotouttamisen edistämisen tukemisesta. Tein työtä Kotomittarin kanssa sekä koulutuksen ajan että myös sen jälkeen. Kehittämistyöhön tuli mukaan TEM:n ALPO-hanke sekä myöhemmin Kotouttamisen osaamiskeskus. Kotomittari julkaistiin lopulta vuonna 2015 Kotouttaminen.fi -sivuilla yhtenä viranomaisille tarkoitettuna työvälineenä.

Mukaan saamani Kulttiksen perintö liittyy minulla ajoittaiseen havahduttamiseen siinä, miten omat työkäytännöt eivät koskaan voi olla valmiita ja niiden toimivuutta pitää säännöllisesti ja armotta tarkastella, ravistella ja uudelleen koota.

Varjele meitä kaikkietäivistä ja -osaavista «maahanmuuttajatyön ammattilaisista»!

Kehittämishankkeiden tiivistelmät

Helsingin ryhmä

Maahanmuuttajataustaisten asiakkaitten palvelu Espoon työvoiman palvelukeskuksessa – asiakastyön haasteiden kartoitus

Merja Kivijärvi

Kehittämishankkeessani olen kartoittanut Espoon työvoiman palvelukeskuksen maahanmuuttajataustaisten asiakkaitten palvelun haasteita. Selvitin, mitä moniammatillisen työyhteisöni jäsenet, TE-toimiston asiantuntijat ja Espoon sosiaali- ja terveystoimen työntekijät kokevat haastaviksi tekijöiksi maahanmuuttajataustaisia asiakkaita kohdatessaan. Kartoitin asioita, joista työtoverini haluaisivat lisätietoa työkaluiksi maahanmuuttajatyöhönsä. Kartoitukselle tuntui olevan tarvetta, koska työpaikallani oltiin siirtymässä vaiheeseen, jolloin maahanmuuttajia palvelevat kaikki työntekijät eivätkä vain tietyt, nimetyt virkailijat, kuten tähän asti on käytäntö ollut.

Kartoituksen toteuttamiseksi lähetin henkilökunnalle kyselylomakkeen, johon sai vastata nimettömänä. Lomakkeessa kysyin, mitä koettiin haasteelliseksi, oliko jokin tietty asiakasryhmä maahanmuuttajissa erityisen haastava, mistä haluttiin lisätietoa. Viimeisenä lomakkeessa oli vapaa sana -kysymys, johon jokainen sai vapaasti kertoa aiheen herättämiä ajatuksia. Lomakkeeseen vastasi 56 prosenttia henkilökunnasta.

Useissa vastauksissa ilmeni monien maahanmuuttaja-asiakkaitten heikon suomen taidon asettama haaste asiakaspalvelutilanteessa. Kaikilla työntekijöillä ei ollut kaikissa tilanteissa lupa käyttää tulkkia, esim. työpajoilla. Tulkkien ammattitaidon vaihtelevuus koettiin haastavaksi. Vaikka ammattitaitoinen tulkki vie asiakastilannetta eteenpäin ja on usein välttämätön apu, saattaa asiakkaan todellinen suomen taitotaso jäädä epäselväksi.

Moni vastaaja kertoi tarpeestaan saada lisätietoa eri kulttuureista ja niiden toimintatavoista. Jotkut kokivat maahanmuuttajien kohtaamisen samanlaisena työnä kuin kantasuomalaisenkin asiakkaan palvelun – kaikki virkailijat eivät koe maahanmuuttajatyötä problematisoitavana asiana, vaan kiintoisana ulottuvuutena omaan työhön.

Kehittämishankkeeseeni sisällytin myös viisi maahanmuuttajataustaisen henkilön vierailua työpaikalleni. Nämä henkilöt olivat kaikki integroituneet Suomeen hyvin, hallitsivat hyvin suomen kielen ja useimmat heistä olivat myös opiskelleet Suomessa, ja kaikilla oli myös työ pääkaupunki-

seudulla. He kertoivat työtovereilleni omasta kulttuuristaan ja omista töistään Suomessa – heillä kaikilla oli työ, joka liittyy jotenkin maahanmuuttajiin.

Toivottavasti kehittämishankkeeni kartoitti maahanmuuttajatyön haasteet työpaikallani ainakin pääpiirteissään. Kaikki työntekijät eivät kyselyyni toki vastanneet. Kuitenkin 56 prosenttia henkilökunnasta vastasi lomakkeen kysymyksiin, ja vastaukset vaikuttivat ajatuksella ja paneutuen kirjoitetuilta. Itselleni tämä työ antoi uusia näkökulmia ja vahvisti mielenkiintoani aihetta kohtaan. Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja tutkimuksia on paljon ja lisää julkaistaan jatkuvasti. Toivon, että tämä työ antaa lukijalleen innoitusta tutustua aiheeseen syvemmin.

Psykososiaalisen tuen työkalupakki vastaanotto-keskuksen ohjaajille ja sosiaaliohjaajille

Tiina Kumpulainen ja Anne-Mari Oikarinen

Kehittämistehtävämme vastaa tarpeeseen luoda ja koota yhteen asiakastyömenetelmiä ja -välineitä vastaanottokeskustyötä tekevien ohjaajien ja sosiaaliohjaajien käytettäväksi asiakastyössä. Kooste menetelmistä, jotka soveltuvat kansainvälistä suojelua hakevien asiakkaiden psykososiaaliseen tukemiseen ovat apuna suunnitelmallisessa asiakastyössä. Selkeitä ja toisaalta helposti sovellettavaksi luotuja ohjaus- ja asiakastapaamissabluunoita on mahdollista käyttää kulloisenkin asiakkaan tai asiakasryhmän tarpeiden mukaan.

Vastaanottokeskuksen palvelujen piiriin kuuluvia erityistukea tarvitsevia asiakkaita tavataan säännöllisesti ohjaajien ja sosiaaliohjaajien toimesta terveydenhoitajien, sosiaalityöntekijöiden sekä tarvittaessa lääkärin tai psykiatrin tapaamisten tukena. Erityistukea tarvitseville asiakkaillemme osoitamme tarpeen vaatiessa omaohjaajan, jonka tehtävänä on tukea asiakasta suunnitelmallisesti sekä säännöllisesti turvapaikkaprosessin aikana. Ohjaajatapaamiset eivät ole terapiaistuntoja, mutta usein tarvittu tuki on juuri keskusteluapua.

Asiakastapaamisten tavoitteena on löytää uusia tapoja nähdä haastava elämäntilanne, löytää ratkaisuja ongelmiin, auttaa asiakasta jaksamaan epätietoisessa elämäntilanteessa sekä pohtia yhdessä asiakkaan kanssa keinoja osallistua ja aktivoitua yhteisön jäsenenä. Työntekijän järjestämät asiakastapaamiset näkyvät asiakkaiden elämänhallinnan vahvistumisena ja yhteiskunnallisen tiedostamisen myötä vähempänä sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeena tulevaisuudessa.

Työkalupakkiin olemme koonneet erilaisia menetelmiä ja työskentelyvälineitä, jotka toimivat apuna sekä yksilöiden, asiakasryhmien, että perheiden kanssa tehtävässä psykososiaalisessa asiakastyössä. Kehittämistehtävässä käsittelemme aiheita, jotka nousevat usein esiin asiakastapaamisissa. Näitä teemoja ovat: elämänhallinnan vahvistaminen, ihmisskauppa, perhetyö, lähisuhde- ja perheväkivalta sekä sovittelutoiminta ristiriitatilanteissa. Näiden lisäksi olemme tuoneet esiin käytänteitä, jotka ovat hyödyllisiä huomioida kohdatessamme asiakkaan ja luodessamme asiakassuhdetta tulkin välityksellä.

Työkalupakissa esiteltyjen menetelmien teoreettisena viitekehystenä toimii sosiokulttuurinen innostaminen, ohjaustyötä määrittelevät asiakaslähtöisyys sekä ratkaisukeskeisyys.

Kaksikielisyysuunnitelman toteuttaminen Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Maija Kämäräinen, Katja Lehtonen ja Katja Vartiainen

Kehittämishankkeemme käsitteli kielikasvatusta ja kohdentui kaksikielisyysuunnitelman toteuttamiseen Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Kehittämishankkeemme oli työelämälähtöinen. Tarkoituksena oli välittää kasvattajille tietoa sekä tuottaa kaksikielisyysuunnitelman laatimista ja toteuttamista helpottavia työvälineitä. Sekä valtakunnallinen lainsäädäntö ja varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat että Espoon kaupungin kuntakohtaiset linjaukset nostavat esiin kielikasvatuksen merkityksen. Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa vieraskielisten lasten osuus on tällä hetkellä noin 16 % ja osuus kasvaa koko ajan.

Kaksikielisyysuunnitelma sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan käsittäen arvion lapsen äidinkielen ja suomen kielen taidoista sekä suunnitelman lapsen tarvitsemasta tuesta. Kaksikielisyysuunnitelmassa pyritään kokonaisuuteen, jossa suomi toisena kielenä -opetus ja äidinkielen tukeminen ovat tasapainossa. Espoossa jokaisella monikielisellä lapsella tulee olla vanhempien kanssa yhdessä laadittu kaksikielisyysuunnitelma. Kehittämishankkeemme päätavoitteena oli jakaa varhaiskasvattajille lisää tietoa kaksikielisyysuunnitelman toteuttamisesta ja ohjata heitä välittämään tietoa kaksi- ja monikielisyystyöskäytäntöjen lapsen vanhemmille.

Hanke toteutettiin pääosin toimintakauden 2014–2015 aikana. Järjestimme kasvattajille neljä opintopiiriä kaksikielisyysuunnitelman toteuttamisesta. Esittelimme hankkeen tuotosta opintopiirien ohella myös Espoon Moniku-työpäivässä ja esiopettajien koulutustilaisuudessa. Hankkeen aikana kasvattajia varten laadittu kirjallinen materiaali piti sisällään muun muassa ikäkausikysymyksiä lapsen äidinkielestä vanhemmille ja esimerkkejä kaksikielisyuden kirjaamisesta ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan. Hankkeen aikana järjestettiin kolme monikuluttuurista vanhempainiltaa, joiden yhtenä aiheena käsiteltiin kaksikielisyuden tukemista varhaiskasvatuksessa. Hankeraportti ja sen liitteenä olevat kirjalliset materiaalit jäivät Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen käyttöön.

Keräsimme kirjallisen palautteen opintopiireistä noin sadalta varhaiskasvattajalta. Palaute oli pääosin positiivista, ja osallistujat kokivat saaneensa selkeyttä kaksikielisyysuunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen sekä ideoita ja vertaistukea toisiltaan. Koemme onnistuneemme tiedon jakamisessa ja samalla tiedostamme, että paljon työtä on vielä tehtävänä. Vieraskielisen väestön kasvu antaa mahdollisuuden tarkastella

varhaiskasvatuksen vakiintuneita toimintatapoja ja kehittää uusia menetelmiä sekä pienryhmätoimintaa päivähoidossa. Haasteena on, kuinka taataan kaikille suomenkielisille ja vieraskielisille lapsille laadukas, taitoja vastaava ja kehittävä kielikasvatus tulevaisuudessa.

Kehittämishankkeen myötä olemme saaneet mahdollisuuden pohtia asenteitamme ja kehittää työtajamme. Ammatillinen tieto on jäsentynyt entisestään ja olemme saaneet lisää varmuutta konsultatiiviseen työhön s2-lastentarhanopettajina. Jatkossa voimme hyödyntää työkentällä sekä hankkeen aikana koottua tietoa että tuotettua materiaalia kaksikielisyys-suunnitelmaan liittyen.

Verkostoitumisen edistäminen turvapaikanhakijan psykiatrisessa sairaanhoidossa

Kaisa Lahikainen

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän eli HUS-kuntayhtymän Psykiatriakeskuksen osastolla 9 hoidetaan muiden potilasryhmien ohella turvapaikanhakijoita. Osaston tärkein yhteistyökumppani turvapaikanhakijoiden hoidossa on vastaanottokeskus. Osastolla ei ollut vielä kehitetty verkostoitumista turvapaikanhakijoiden hoitoon liittyen ja yhteydenpito vastaanottokeskuksen kanssa saattoi jäädä yksittäisten hoitajien itse kehittämien toimintatapojen varaan.

Tässä kehittämishankkeessa luotiin osastolle tarkistuslista, joka helpottaa turvapaikanhakijapotilaan hoidon erityispiirteiden hahmottamista ja varmistaa yhteydenpidon potilaan ammattilaisverkoston kanssa. Tavoitteena oli myös, että tarkistuslista palvelisi osastomme henkilökunnan lisäksi vastaanottokeskuksen asiakastyötä tekevää henkilökuntaa ja täten hyödyttäisi mahdollisimman paljon potilaan hoitoa, joten aineisto tarkistuslistan pohjaksi kerättiin tekemällä kysely vastaanottokeskukseen. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa, mitä asioita vastaanottokeskuksen työntekijät pitävät tärkeänä verkostotyössä heidän kanssaan. Puolistrukturoitu kyselylomake lähetettiin Metsälän vastaanottokeskuksen ja Helsingin vastaanottokeskuksen Kaarlenkadun ja Punavuoren yksiköihin 18.3.2015 ja täytetyt lomakkeet haettiin kolme viikkoa myöhemmin.

Palautettujen 22 lomakkeen (N=22) vastausten mukaan vastaanottokeskuksen asiakastyötä tekevä henkilökunta pitää verkostoitumista ja tiivistä yhteydenpitoa erittäin tärkeänä vastaanottokeskuksen ja osasto 9:n välillä. Suurin osa vastaanottokeskuksen asiakastyötä tekevästä henkilökunnasta toivoisi saavansa tietoa asiakkaansa asioista ja terveydentilasta puhelimitse aina tarvittaessa. Yhteistapaamista pidettiin myös erittäin tarpeellisena; suuri osa henkilökunnasta toivoi kahta tapaamista potilaan hoidon aikana, yhtä alussa ja toista lopussa. Tärkeäksi koettiin myös asiakirjojen toimittaminen osastolta vastaanottokeskukseen mahdollisimman nopeasti.

Aktiiviseen käyttöön otettuna tarkistuslista selkiyttää turvapaikanhakijoiden hoitoa ja tuo siihen rakennetta, sekä varmistaa sen, että kaikki heidän työntekijänsä ovat ajan tasalla heidän hoitoonsa ja vointiinsa liittyvistä asioista. Osastolla 9 on jo kehittämishankkeen tekemisen aikana aktiivoiduttu verkostotapaamisten järjestämisessä ja yhteydenpidossa puhelimitse. Tämä on koettu hyväksi toimintatavaksi. Osastolla on havaittu, että verkostoituminen vähentää päällekkäistä työtä, sillä työnjakoa voidaan tehdä verkostotapaamisissa kasvotusten työntekijöiden välillä ja potilaan

läsnä ollessa. On myös huomattu, että potilaiden luottamus hoitoa kohtaan herää helpommin, kun he havaitsevat, että heidän asioistaan vastaavat työntekijät tekevät yhteistyötä.

Ratkaisukeskeisen työtavan hyödyntäminen maahanmuuttaja-asiakkaiden ohjauksessa tuetun työllistymisen palvelulinjalla

Suvi Lindén

Kehittämishankkeessa on selvitetty ratkaisukeskeisen työtavan ja KGROW-mallin käyttöä maahanmuuttaja-asiakkaiden ohjauksessa tuetun työllistymisen linjalla TE-toimistossa. Kehittämishanke syntyi työssäni kohtaamien haasteiden perusteella. Tuetun työllistymisen linjalla asiakaskunta on haastava, sillä monet asiakkaamme ovat pitkään suomesa asuneita, heikon kielitaidon omaavia ja vailla ammattia tai koulutusta. Joukossa on myös heitä, joiden terveydelliset tai elämänhallinnalliset haasteet estävät kotoutumista ja tilanteen edistymistä.

Kehittämishankkeen ajatus lähti siitä, että maahanmuuttotyötä tehdään hyvin eri tavalla palvelulinjallamme. Koulutustaustat ja tiedon määrä vaihtelevat runsaasti asiantuntijoiden välillä, ja perehdytys on erityisesti uusilla asiantuntijoilla jäänyt melko pinnalliseksi. Lisäksi resurssien puute aiheuttaa sen, että työtä ei useinkaan ehditä tehdä niin syvällisesti kuin haluttaisiin. Maahanmuuttaja-asiakkaat tarvitsevat yleisesti ottaen syvempää ohjausta kuin kantasuomalaiset, ja monikulttuurisessa ohjauksessa tarvitaan kulttuuritietoutta ohjauksen onnistumiseksi. Lisäksi asiakkaiden haastavat elämäntilanteet vaikuttavat siihen, että ohjaukseen tarvitaan erilaisia menetelmiä kuin suoraan työmarkkinoille suuntaavien asiakkaiden kanssa.

Tältä pohjalta lähdin selvittämään ratkaisukeskeisen työtavan soveltamista maahanmuuttaja-asiakkaiden ohjauksessa. Työtapaa voidaan soveltaa asiakastyössä, ja sen tarkoituksena on helpottaa sekä tehostaa asiakkaiden ohjausta. Tulevaisuudessa tarkoituksena on, että kehittämistyön pohjalta teemme perehdytysoppaan maahanmuuttaja-asiakkaan ohjaukseen ratkaisukeskeisen työtavan mukaisesti.

Maahanmuuttajataustaisille perheille suunnattu valmistava vanhempainkokous alakoulussa

Pauliina Moilanen

Kehittämishankkeessa on selvitetty, kuinka suunnitelmallisesti vahvistaa kodin ja koulun välistä yhteistyötä maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa. Tavoitteena on saada maahanmuuttajataustaiset perheet aktiiviseksi osaksi alakoulun arkea, jotta heidän asemansa yhteiskunnassa vahvistuisi ja jotta edistettäisiin kulttuurien monimuotoisuutta alakoulussa, mutta ennen kaikkea siksi, että tuettaisiin maahanmuuttajataustaisen oppilaan kokonaisvaltaista oppimista.

Tutkimustyön ja haastattelujen tuloksena voi todeta, että tämän päivän koululla on kaikki mahdollisuudet vaikuttaa yhteistyöhön koulun ja eri kulttuureista tulevien perheiden kesken. Tarkoituksenmukainen ja pitkäkestoinen yhteistyö vaatii kuitenkin koululta selkeän ja käytännönläheisen yhteistyömallin, jota molempien osapuolten on helppo ja vaivaton seurata. Pohjana yhteistyömallille toimii Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2014 (Opetushallitus).

Koulun ja maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa yhdessä laadittu yhteistyömalli antaa parhaimmat mahdollisuudet mallin toimivuudelle myös käytännössä. Hankkeen toteutumisesta koulussamme vastaa kehittämishankkeen yhteydessä perustettu viiden opettajan muodostama kieli- ja kulttuuritiimi. Omalta osaltani lopputyö on auttanut strukturoimaan hanketta, etsimään tietoa aiheen tiimoilta ja seuraamaan aiheeseen liittyvää keskustelua niin mediassa kuin yleisellä tasolla. Kehittämishanke, luennot ja kirjallisuus ovat kokonaisuudessaan avanneet uuden maailman, joka tarvitsee kipeästi konkreettisia ratkaisumalleja.

Hätätapausten vastaanoton mallintaminen – toimintaopas viranomaistyön perusteisiin

Fazile Nuri ja Tanja Tauro

Tämä kehittämistehtävä on osa Palmenian järjestämää monikulttuuri-suustyön täydennyskoulutusta. Tehtävä on toteutettu parityöskentelynä ja olemme pyrkineet tekemään siitä mahdollisimman käytännön läheisen. Tarkoituksena ei ole esittää maahanmuuttoon tai pakolaispolitiikkaan liittyviä teorioita tai tutkimustietoa laajemmin, mutta kiinnostuneille olemme laatineet tehtävän loppupuolelle linkkilistan aihetta käsittelevään ajankohtaiseen kirjallisuuteen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tämän työn keskiössä on oman aiemmin hankitun ammatillisen osaamisen kehittäminen ja jo olemassa olevan alan asiantuntijuuden jakaminen kiireellistä uudelleen sijoitusta tarvitsevien pakolaisten vastaanotossa. Työtä varten olemme haastatelleet alan ammattilaisia sosiaali- ja terveyden huollon kentällä, kuntien edustajia, maahanmuuttoviraston työntekijöitä sekä työ- ja elinkeinoministeriön maahanmuutto-osaston virkamiehiä. Olemme pyrkineet tekemään kehittämistyötä tutkivalla otteella: olemme käyneet läpi vanhoja hätätapauksia, kartoitettu aiempia ja tämän hetkisiä toimintatapoja, analysoitu omaa aiempaa osaamista ja työskentelyä, keskusteltu kohderyhmän kanssa ja visioitu niiden perusteella mahdollisia ratkaisuja hätätapausten sujuvamman vastaanoton toteuttamiseksi.

Tehtävän perustavoite on osallistua humanitaarisen vastaanoton, erityisesti ns. hätätapausten, kehittämiseen. Pyrimme käsikirjan ja toimintaoppaan avulla tuomaan esille työskentelyn ja toiminnan tapoja, joilla hätätapausten vastaanottaminen voitaisiin saada järjestettyä asiakkaan näkökulmasta hänen tarpeidensa mukaisesti mahdollisimman hyvin ja samalla edistää tarkoituksen mukaista sekä tehokasta vastaanottoon liittyvien kuntapalveluiden tuottamista. Tällä työllä pyrimme mallintamaan ja syventämään omaa osaamistamme pakolaistyössä, erityisesti asiakkaiden kanssa, jotka saapuvat Suomeen hätätapaushjelmien kautta. Tavoitteena on mallintamisen kautta kuvata verkostotyössä mukana olevien tahojen erityistehtäviä ja asettamaan ne tehokkaan työskentelyn edellyttämällä aikajanalle. Mallin ja oppaan on tarkoitus toimia suunnan näyttäjänä hyviin asiakastyön perusteisiin humanitaarisen työn vastaanotossa. Ammatillisen työn ja sen toteutuksen edellyttämät prosessit olemme jakaneet kolmeen vaiheeseen:

- 1) aikaan ennen kunnallista vastaanottopäätöstä
- 2) kuntaan saapumiseen
- 3) elämän asettautumiseen kunnassa.

Nämä kolme ajallista vaihetta käsitellään asiakaslähtöisesti reflektoiden eri viranomaistahojen työtehtäviin ja tarkastellen kunkin toimijatahojen työskentelytapojen mahdollisuuksia hyvän ja laadukkaan vastaanoton kehittämiseksi. Toivomme, että olemme saaneet kaikkien mukana olleiden näkemykset esitetyksi, niin kuin ne ovat alkuperäisessä muodossaan tarkoitettu ja että humanitaarisen työn monitahoisuus ja hyvän vastaanoton toteuttamiseksi edellytetty tieto-taito tulee oikein kuvatuksi.

Kohti monikulttuurista vuorohoitoa

Anja Saikkonen

Tämän kehittämisraportin tarkoituksena on tuoda esille niitä ajatuksia, joilla voidaan kehittää vuoropäiväkotia monikulttuurisuuden osalta myönteisemmäksi. Tavoitteena on, että vuoropäiväkodin työyhteisö alkaa pohtimaan, tunnistamaan ja kehittämään vuoropäiväkodin arkisia käytänteitä. Vuoropäiväkodin esimies toimii tämän raportin pohjalta motivaattorina ja innovaattorina ja tukee työyhteisönsä kasvatusalan työntekijöitä heidän ammatillisessa kasvussaan.

Teoreettisena pohjana tälle kehittämistyölle toimivat varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, vuoropäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma sekä toimintasuunnitelma. Lisäksi esiopetuksen lain-säädäntö sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön selvitys subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta sekä monikulttuurisesta varhaiskasvatustyöstä ohjaavat varhaiskasvatuksen ja vuorohoidon toteuttamista käytännössä.

Kehittämistyön tekijä toimii itse vuoropäiväkodin johtajana, ja hänen tehtävänä on kehittää vuoropäiväkodin arkea asiakkaiden tarpeita vastaavaksi yhdessä työyhteisön kanssa. Lopputuloksena tässä kehittämisraportissa tulee selkeästi esille se, että myös vuorohoidon haasteellista arki-käytäntöä voidaan kehittää.

Itä-Suomen ryhmä

Tervetuloa Imatralle – opas maahanmuuttajalle

Jenny Arponen

Kehittämistehtäväni koski palveluiden kehittämistä uusille maahanmuuttajille Imatralle. Maahanmuuttotyö on Imatralle varsin lapsen kengissä, koska virkani maahanmuuttokoordinaattorina oli uusi eikä vastaavaa tehtävää ollut kaupungilla aiemmin ollut.

Kehittämistehtävässäni kokosin esitteen muotoon palveluita ja yhteystietoja, joita uusi imatralainen maahanmuuttaja saattaisi tarvita poliisista ja maistraatista kirjastoon sekä vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin. Esite on jaettu Imatran palveluyksiköihin, maistraattiin sekä TE-palveluihin annettavaksi eteenpäin uusille maahanmuuttajille. Opas oli saatavilla myös kaupungin nettisivuilla. Oppaan liitteeksi tein muistilistat muuttajalle sekä vuokra-asumiseen. Opas kiersi kommentteilla yhteistyökumppaneilla sekä kaupungin sisällä kommentoitavana eri palveluissa. Lisäksi maahanmuuttajat lukivat oppaan läpi helppolukuisuuden ja ymmärrettävyyden takaamiseksi.

Tässä vaiheessa opas on ainoastaan suomenkielinen, mutta tarkoitus oli kääntää se ainakin venäjäksi. Opas on kirjoitettu helposti muokattavaan muotoon, ja se oli tarkoitus laajentaa koskemaan myös naapurikaupunkia Lappeenrantaa. Oppaan pohjana ja inspiraationa on käytetty sekä Porvoon että Jyväskylän kaupunkien vastaavia oppaita ja se on muokattu niiden pohjalta paremmin omia tarpeita vastaavaksi.

Opas on tarkoitettu paitsi uusille maahanmuuttajille yhtä paljon myös maahanmuuttajia työssään tapaaville työntekijöille, infopaketti. Maahanmuuttajan prosessi päästä osalliseksi palveluista ja elämästä Suomesa on suhteellisen tuntematon Imatralle, joten oppaan oli tarkoitus auttaa myös työntekijöitä löytämään vastauksia uusien asiakkaiden kysymyksiin muissakin kuin sosiaalipalveluissa.

Kun kotoutumisaika päättyy Pakolaisasiakkaiden tukeminen heidän siirtyessään sosiaaliviraston peruspalveluihin

Elina Asikainen

Kehittämishanke on toteutettu Kuopion kaupungin pakolaisyksikössä, joka koostuu 2,5 sosiaalityöntekijästä, maahanmuuttosihteeristä, kahdesta perhetyöntekijästä sekä toimistosihteeristä. Kuopion kaupungin pakolaisyksikön työtä on alettu uudistaa ja kehittää Intoa-hankkeen (v. 2012–2014) avustuksella. Kehittämistyötä on edelleenkin paljon jäljellä. Omassa kehittämishankkeessani olen pohtinut, kuinka pakolaisyksikön asiakassiirtoja voitaisiin tehdä onnistuneemmin.

Asiakassiirrolla tarkoitetaan asiakkaan siirtymistä pois pakolaisyksikön asiakkuudesta. Tällöin asiakkaan asiakkuus jatkuu niin kutsutuissa peruspalveluissa, eli joko aikuissosiaalityön tai lapsiperhepalveluiden puolella. Pakolaisyksikkö tarjoaa asiakkailleen vahvaa tukea kotoutumisen edistämiseksi. Yksikkömme kesken olemme kehittäneet viime vuosina eri teemoihin keskittyviä infoja sekä ottaneet käyttöön kotoutumisen seuranta-lomakkeet. Olemme lisäksi sopineet, että kotoutumisajalla olevia asiakkaita tulisi tavata säännöllisesti. Jotta tämä tiivis työskentely olisi mahdollista, on pakolaisyksikön asiakasmäärien pysyttävä riittävän pieninä. Tavoitteena on ollut, että asiakkaat pystyisivät heti kotoutumisajan (3 vuotta) jälkeen siirtymään pois pakolaistyön piiristä.

Asiakassiirtojen onnistuminen on tärkeää: 1) pakolaisyksikön toiminnan ja 2) asiakkaan omatoimisuuden kannalta sekä 3) peruspalveluiden kuormittumisen estämiseksi. Olen tässä kehittämishankkeessa haastatellut neljää entistä pakolaisyksikön asiakasta. Haastatteluissa nousi esille mm. kaipuuta entisestä työntekijästä sekä vaikeuksia ymmärtää, minne voi olla yhteydessä missäkin asiassa. Lisäksi asiakkaat toivat esille yleistä epätietoisuutta suomalaisesta kulttuurista ja byrokratiasta. Hyödynsin näitä haastatteluja sekä kirjallisuutta tehdessäni havaintoja kehittämistarpeista asiakassiirtoihin liittyen. Esille nousi kolme teemaa, joihin olen tässä kehittämishankkeessa etsinyt ratkaisuja: 1) asiakkuuden alkuvaiheen tukitoimien selkeyttäminen, 2) tiedon jakamisen lisääminen ja 3) asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin tehostaminen asiakassiirron yhteydessä.

Kehittämishankkeeni lopputulos koostuukin useammasta käytännön työtä helpottavasta työvälineestä. Olen laatinut työohjeen pakolaisten vastaanoton alkuvaiheesta. Kyseessä on A4-kokoinen taulukko, joka tiivistää alkuvaiheen tärkeimmät viranomaiskontaktit, infot ja ohjaukset. Erityisesti perhetyöntekijämme ovat olleet tyytyväisiä työohjeeseen, koska se toimii heille muistilistana. Työohje on myös työväline uusien työntekijöiden

ja opiskelijoiden perehdytykseen. Toisena työnä olen tehnyt toimeentulotuesta tukisanaston, joka sisältää tärkeimpiä toimeentulotuen liitteitä ja termistöä käännettynä burmaksi (ja toivon mukaan tulevaisuudessa myös arabiaksi). Lisäksi olen koonnut Elämä Suomessa -diat, joiden on tarkoitus antaa perustietoa asiakkaille Suomessa olemisesta ja elämisestä.

Pohdin osana kehittämishanketta, kuinka asiakassiirtojen oikea-aikaisuutta tai asiakkaiden palveluntarvetta voitaisiin luotettavammin arvioida. Selvitin, että Kuopion kaupungin erityisasumispalveluissa on otettu käyttöön oma asiakaskortti. Asiakaskortti on työväline, joka sisältää kysymyksiä ja näiden pisteytyksiä asiakkaan palveluntarpeen selvittämiseksi. Tein pakolaisyksikölle luonnoksen omasta asiakaskortista, jonka kehittäminen valitettavasti jäi kesken. Asiakaskortti herätti kuitenkin kiinnostusta esimiestasolla. Mikäli vain mahdollista, aion jatkaa asiakaskortin kehittämistä, sillä uskon sen olevan erittäin hyödyllinen työväline pakolaisyksikölle.

Kehittämishanketyöskentely on vienyt omaa osaamistani paljon eteenpäin. Kirjallisuus, luennot sekä tekemäni haastattelut ovat antaneet minulle uusia näkökulmia, joista tarkastella työtäni. Asiakassiirtoihin liittyvien haasteiden tarkastelu sekä ratkaisujen pohtiminen ovat vahvistaneet osaamistani sekä ennen kaikkea ammatillista itsevarmuuttani. Koen hahmottavani vahvemmin, kuinka Kuopion kaupungin pakolaistyötä voidaan kehittää entisestään.

Monikulttuurisuustaustaiset lapset Kuopion varhaiskasvatuksessa Kysely Kuopion varhaiskasvatuksen hoito- ja kasvatushenkilöstölle

Sonja Hälikkä

Kuopiossa on ollut maahanmuuttajalapsia varhaiskasvatuksessa useamman vuosikymmenen ajan. Ensimmäiset pakolaiset otettiin Kuopioon 1990-luvun alkupuolella. Silloin tarvittavaa osaamista haettiin saatavilla olevista tiedonlähteistä. Nyt maailman tilanne on muuttunut, kun turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten määrä lisääntyy. Kuntien tulee varautua kasvavaan maahanmuuttajamäärään. Osaaminen päiväkodeissa on oltava osaamiskartoituksen mukaista, ja maahanmuuttajalasten kanssa työskennellessä laaja-alaisempaa.

Kehittämishankkeessa tutkittiin Kuopion varhaiskasvatuksen eri kulttuurien määrää, henkilöstön käyttämiä suomi toisena kielenä -menetelmiä, tulkin käyttöä ja koulutustarpeita koskien monikulttuurisuus-aihealuetta. Aihe on ajankohtainen tällä hetkellä, koska vastaanotettavien pakolaisten määrää on lisätty, ja maahanmuuttajia on tullut Kuopioon aikaisempaa enemmän. Tarkoituksena on kyselyn pohjalta suunnitella koulutusta hoito- ja kasvatushenkilöstölle.

Kysely tehtiin toukokuussa vuonna 2015 Kuopion varhaiskasvatuksen hoito- ja kasvatushenkilöstölle. Kysely oli tehty Surveypal-ohjelmalla, joka on hyvä silloin, kun kyseessä ei ole henkilökohtaisten tietojen kerääminen. Kysely lähetettiin päiväkodinjohtajille, jotka välittivät postin oman päiväkotinsa ryhmiin (N=200). Vastauksia tuli yhteensä 99 ryhmältä (49,5 %).

Kysely osoitti, että eri kulttuuritaustaisia lapsia on suurimmassa osassa päiväkotiryhmiä (75 %). Tulkkipalveluiden käyttö oli vastaajien mielestä onnistunutta, mutta tarvittavan kielen tulkkia ei ollut aina mahdollista saada. Korvaavana tulkin käyttötapana oli puhelintulkkaukset. Suomi toisena kielenä -opetuksessa koettiin hyvänä, että opetusta annettiin kaikissa eri tilanteissa, mutta sen sijaan suomen kielen opetus ei aina ollut tavoitteellista. Vastauksen hajonta oli suurempi (1.08), ja onnistuminen *hyvin* tai *melko hyvin* oli alhainen (72,4 %). Koulutustoiveet jakautuivat seuraavasti: haluttiin tietoa eri kulttuuritietämyksistä, lapsen havainnointi- ja suomen kielen opettamisen menetelmistä ja yleensä monikulttuurisuusasioiden kouluttamisesta.

Kysely antoi hyvin tietoa koulutusten järjestämiseksi. Osaamisen kehittäminen on jatkuvaa ja täytyy kohdentaa oikein. Johtopäätöksenä tulosten käsittelyn jälkeen on järjestää kulttuuritietämykseen liittyvää

koulutusta. Kuopiossa järjestetään joka vuosi täydennyskoulutusta monikulttuurisuudesta. Koulutuksen suunnittelu jää tulevalle toimintavuodelle, ja tarkoituksena on saada valmis koulutus keväällä 2016.

Kehittämishankeen merkitys varhaiskasvatuspalveluille näkyy täysimääräisesti vasta tulevaisuudessa. Osaamista on tullut lisää, ja verkostoituminen koulutuksen aikana auttaa selvittämään asioita niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin. Paikallisesti olemme sopineet pakolaisten osalta uusia käytänteitä, jotka poistavat päällekkäistä työtä. Kyselyssä tuli esille käytännön toimenpiteitä, joita voimme toteuttaa aikaisemmin. Hyviä ehdotuksia tuli selkokielen tietopaketin jakamisesta maahanmuuttajaperheille. Tietopaketti voitaisiin tehdä yhdessä pakolaisyksikön kanssa. Käännettyjä lomakkeita voidaan tehdä myös lisää. Päiväkodeille annettava tuki monikulttuuristen lasten kanssa toimimiseen on haaste, jonka työstämistä jatketaan yhteistyössä erityislastentarhanopettajien, päiväkodinjohtajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Toimintaohje maahanmuuttajien terveystarkastukseen Joensuun kouluterveydenhuollossa

Sari Mehtonen

Joensuun väkiluvusta noin 2,5 prosenttia on ulkomaalaistaustaisia. Joka vuosi noin kolmesataa ulkomaalaistaustaista henkilöä muuttaa kaupunkiin. (Joensuun kaupungin kotouttamisohjelma 2014–2017, 7.) Tällä hetkellä Joensuussa on kahdessa alakoulussa ja yhdessä yläkoulussa maahanmuuttajille valmistavia luokkia. Näiden lisäksi kaupungissa on kansainvälinen kielikoulu.

Terveystarkastusten tulee olla tasoltaan yhtenäisiä riippumatta siitä, missä Joensuun koulussa oppilas käy koulua. Terveystarkastukset ovat määritelty asetuksessa (380/2009) ja niiden totuttamiseksi on Suomen terveysministeriö laatinut oppaan kouluterveydenhuollossa, kouluille ja kunnille sekä menetelmäkäsikirjan. Pakolaisille ja turvapaikan hakijoille on sosiaali- ja terveysministeriö julkaissut oppaan infektio-ongelmien ehkäisyyn pohjaten. Hallitus on esittänyt eduskunnalle uuden tartuntatautilain, jossa muun muassa esitetään kunnan totutettavaksi yleisiä terveystarkastuksia tartuntatautien ehkäisemiseksi, toteamiseen tarvittavien tutkimusten järjestämistä. Lakia ei ole vielä hyväksytty. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut valtakunnalliseen tuberkuloosiohjelmaan perustuen oppaan vuonna 2013.

Maahanmuuttajan terveystarkastukseen ei ole julkaistu omaa ohjetta. Kouluterveydenhuollon asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet -oppaassa korostetaan perheen ja asiakkaan kohtaamista, vastavuoroisuutta ja kuuntelemista (18–19, 39). Maahanmuuttajan terveystarkastuksessa tulee huomioida kulttuuritietoinen työkäytäntö, että asiakas tulisi oikein kohdatuksi. Kehittämistyössäni haluan hieman avata kulttuuritietoista työkäytäntöä pohjaten tähän koulutukseen. Valitsin kehittämistyökseni aiheen *Toimintaohje maahanmuuttajien terveystarkastukseen Joensuun kouluterveydenhuollossa* myös siksi, että Joensuun alueella tulisi maahanmuuttajan terveystarkastuksessa huomioiduksi infektio-ongelmien ehkäisty sekä yhtenäinen työkäytäntö.

Teen kehittämistyön kirjallisuustutkimuksena, mutta pohjaan kehittämistyössäni myös omaan osaamiseeni. Työskentelen terveydenhoitajana alakoulussa ja teen työssäni maahanmuuttajille terveystarkastuksia. Valmis kehittämistyö tulee kaikkien kouluterveydenhoitajien käyttöön verkkolevyn kautta. Omassa työssäni olen kaivannut linkkejä maahanmuuttajille tarkoitettuihin materiaaleihin, joten liitän näitä työn loppuun liitetiedostona.

Maahanmuuttajille tarjottavat psykiatriset palvelut Joensuun seudulla

Leena Rannikko

Pohjois-Karjalassa toteutettiin vuonna 2014 Kotomieli-hanke, missä haettiin tietoa ja kokemuksia maahanmuuttajien mielenterveysongelmista sekä maahanmuuttajilta itseltään että heitä kohtaavilta työntekijöiltä. Saadusta aineistosta tulee esille mielenterveysongelmia ja niiden tunnistamista koskeva tiedon tarve sekä tieto mistä mielenterveyspalveluja voi hakea.

Suomalainen terveydenhoitojärjestelmä on pirstaleinen. Sen perustan luo yhteiskunnan ylläpitämä julkinen terveydenhoito, joka jakautuu erikoissairaanhoidon tarjoaviin kuntayhtymiin ja kuntien ylläpitämään perusterveydenhoitoon. Julkisen sektorin ylläpitämiä terveydenhoitopalveluja täydentävät yksityisen sektorin tuottamat palvelut sekä ns. kolmannen sektorin tuottamat palvelut.

Maahanmuutto ei itsessään aiheuta mielenterveysongelmia, mutta siitä johtuvat elämän mullistukset ja stressi voivat horjuttaa ihmisen mielenterveyttä. Masennus ja ahdistuneisuus ovat yleisimmät maahanmuuttajilla esiintyvät mielenterveysongelmat. Lisäksi erityisesti pakolaisilla voi esiintyä traumaperäistä oireilua, joka on seurausta kotimaassa koetuista henkeä ja koskemattomuutta uhkaavista kokemuksista.

Mielenterveysongelmiin liittyvät oppimis- ja keskittymisvaikeudet sekä muistin heikkeneminen haittaavat kotoutumista, joka pahimmillaan aiheuttaa maahanmuuttajan syrjäytymistä. Toisaalta maahanmuuttajan kotoutumisen onnistuminen tukee henkilön osallisuutta yhteiskunnassa ja edistää mielenterveyttä.

Kehitystehtäväni on laatia Power Point -esitys, jossa esitellään maahanmuuttajien tärkeimpiä mielenterveysongelmia sekä niihin apua antavia tahoja. Esitys toimii runkona erilaisissa tilaisuuksissa, joita on tarkoitus pitää sekä maahanmuuttajille että heitä työssään kohtaaville.

Kuopion Setlementti Puijola ry:n ja Monikulttuurikeskus Kompassin vapaaehtoistyön kehittäminen

Johanna Rastas ja Varsha Shurpali

Näiden opintojen kehittämistehtävä liittyi yhtenä osana Kuopion Setlementti Puijola ry:n vuoden 2015 toimintasuunnitelma vapaaehtoistyön mallintamisesta. Tässä vaiheessa kehittämistehtävän keskiössä oli Kompassi, mutta jatkossa tavoitteena on laajentaa vapaaehtoistyön malli myös muihin työmuotoihin. Kuopion Setlementti Puijola ry jakautuu useaan eri työmuotoon (Monikulttuurinen työ, Nuorisotyö eri toimintoihin/hankkeineen, lähiötyö sekä erilaiset projektit ja hankkeet), jossa vapaaehtoistoiminnan järjestäytyminen on hyvin eritasoista, ja tarpeet sekä tehtävät hyvin erilaisia. Kehittämistehtävä painottui voimakkaasti käytännön työhön ja raportti painotettiin enemmän kehittämistyön tuotoksia kuin teoreettista viitekehystä.

Näiden opintojen aikana tehtävänä oli:

1) *Luoda vapaaehtoisten perehdytysopas.* Kompassilla oli jo aiemmin jaossa vapaaehtoisille vapaaehtoistyön minikäsikirja, mutta opasta päivitettiin vastaamaan Puijolan vapaaehtoistoiminnan periaatteisiin. Lisäksi oppaaseen tuotiin enemmän taustatietoa vapaaehtoistoiminnasta yleisesti. Tämä opas toimii työkaluna vapaaehtoiselle.

2) *Suunnitella (ja toteuttaa) vapaaehtoisten perehdytyskoulutus.* Vapaaehtoisten kouluttaminen on tärkeää, jotta jokainen tietää, minkälaiseen toimintaan on tulossa, mitä vapaaehtoistoiminta on, mitkä ovat vapaaehtoisen oikeudet ja velvollisuudet sekä millaista tukea vapaaehtoisille on tarjolla. Peruskoulutus on eräänlainen johdatus vapaaehtoistoimintaan Setlementti Puijolassa.

Kompassin vapaaehtoistyö on aktiivista ja vapaaehtoiset ovat Kompassin toiminnalle erityisen tärkeä voimavara ja resurssi. Kompassin vapaaehtoisrekisterissä on noin 90 henkilöä. Noin puolet on aktiivisia vapaaehtoisia eli sellaisia, jotka ovat osallistuneet Kompassin toimintoihin viimeisen vuoden aikana. Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen edellyttää omaa oivallusta ja aktiivista valintaa sekä usein myös toivetta hyvinvoinnin lisääntymisestä. Kompassilla suurin osa toimintaryhmistä käynnistyy kansalaislähtöisesti, puhtaasti ihmisten oma-aloitteisuudesta. Tällöin kokemustiedon rooli on merkittävämpi suhteessa asiantuntijatietoon. Kompassin ohjatuissa ryhmissä vapaaehtoisohjaajilta ei aina edellytetä vertaisuutta, omakohtaista kokemusta ryhmäläisiä yhdistävästä elämäntilanteesta. Riittää, kun heillä on esimerkiksi koulutuksen kautta tarpeeksi tietoa ryhmää yhdistävästä aihealueesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä.

Vapaaehtoistoimintaan osallistumista ja sitoutumista vahvistavat

vastuu ja vaikutusmahdollisuudet. Toteutettavan vapaaehtoistoiminnan määrän ei pidä olla rasitteena muille vapaaehtoisen elämän osa-alueille. Kompassin henkilökunnan tehtävänä on huolehtia vapaaehtoistojen jaksamisesta. Ihmisillä on elämässään paljon muutakin kuin vapaaehtoistoiminta, joten on huolehdittava siitä, ettei vapaaehtoinen tee enempää kuin ehtii ja jaksaa. Kompassilla vapaaehtoisten tukeminen ja jaksamisesta huolehtiminen on yhteisiä tapaamisia; pienimuotoisia koulutuksia ja virkistystapaamisia, vertaistuen järjestämistä, pieniä huomionosoituksia, tekstiviestien ja sähköpostien lähettämistä sekä sen osoittamista, että arvostaa heidän tekemäänsä vapaaehtoista työtä.

Kompassin vapaaehtoisille annettiin mahdollisuus vaikuttaa perehdytysoppaan päivittämiseen alusta saakka. Järjestimme huhtikuussa 2015 koulutustilaisuuden. Tarkoituksena oli ottaa vapaaehtoiset mukaan perehdytysoppaan laatimiseen vapaaehtoisten tärkeiksi kokemista näkökulmista. Koulutuksessa kävimme yhteisesti sekä pienryhmissä keskustellen yleisiä periaatteita vapaaehtoisena toimimisesta. Työn kehittämisen näkökulmasta vapaaehtoisilla osallistujilla oli erittäin hyviä kannanottoja ja huomioita Kompassin vapaaehtoisena toimimiseen.

Perehdytysoppaaseen kerättiin perustietoa Kompassista ja vapaaehtoistyön vaatimuksista sekä yhteisistä periaatteista. Tässä taustamateriaalina käytettiin vapaaehtoistyöstä laadittuja raportteja, tutkimuksia ja muita oppaita sekä Kompassin omaa koulutusta ja kokemuksen kautta tullutta tietoa. Lisäksi oppaaseen tuotiin yleistä tietoa maahanmuuttajan kohtaamisesta sekä vapaaehtoisen oman jaksamisen huolehtimisen tärkeydestä. Samassa yhteydessä uusittiin ja laadittiin vapaaehtoiselta kerättävät lomakkeet. Perustietolomakkeessa kartoitetaan yhteystietojen lisäksi vapaaehtoisen tavoitteita ja osaamista vapaaehtoistyölle Kompassissa. Haastattelulomaketta käytetään runkona uusien vapaaehtoisten alkuhaastatteluissa. Tarkoituksena oli, että jatkossa kaikilta uusilta Kompassin vapaaehtoisilta kysytään ja kirjataan talteen samat kysymykset tiedoista ja taidoista, jotta myöhemmin voidaan esimerkiksi uusia toimintaryhmiä perustettaessa, ohjaajiksi löytää sopivimmat vapaaehtoiset. Sekä perehdytysopas että vapaaehtoisilta kerättävät lomakkeet käännettiin myös englanniksi, sillä Kompassilla on myös vieraskielisiä vapaaehtoisia rekisterissään jo nyt.

Perehdytysopas julkaistiin syyskuun 2015 alussa. Systemaattista kirjallista palautetta uudesta perehdytysoppaasta ja sen sisällöstä raportin kirjoittamisvaiheessa ei ollut vielä kerätty, mutta suullisesti moni vapaaehtoinen antoi erittäin positiivista palautetta oppaasta. Erityisesti hyvinä asioina mainittiin oppaan vinkit maahanmuuttajien kohtaamiseen ja mitä eri kulttuurien välisessä viestinnässä tulisi ottaa huomioon. Lisäksi kiitosta keräsi oppaassa niin yleiset periaatteet kuin arjen käytännötkin, joista erityisesti jälkimmäisen aiheen sisällöistä on vuosien varrella toistuvasti

käyty keskusteluju. Nyt yhteiset käytännöt on kirjattu ylös ja näin selvillä yhteisesti myös vapaaehtoisilla.

Kehittämistehtävän alkuperäiset tavoitteet oli laatia vapaaehtoisten opas ja suunnitellun peruskoulutuksen toteuttaminen. Ensisijaisena kehittämistehtävän ja Kompassin työnkin kannalta tärkeänä oli saada Kompassin vapaaehtoistyön perehdytysopas valmiiksi ja käyttöön. Siinä onnistuttiin. Kehittämistyö jäi osaltaan kesken Puijolan vapaaehtoisten koulutuksen suhteen, mutta koulutussuunnitelma laadittiin ja päivämääräkin koulutukselle sovittiin marraskuulle. Toteutuksen raportointi jäi näiden opintojen ulkopuolelle.

Itse prosessi oli mielenkiintoinen ja antoisa. Pidimme tärkeänä osallistaa Kompassin jo mukana olevat vapaaehtoiset oppaan kehittämistyöhön. Vapaaehtoiset ovat Kompassin toiminnassa äärettömän arvokas voimavara ja resurssi. Vapaaehtoistoiminta on osa mielekästä ja arvokasta elämää. Kompassin henkilökunnan vierellä toimivat vapaaehtoiset laajentavat maahanmuuttajien elämänpiiriä, tuovat arkeen sisältöä ja parhaimmillaan elävöittävät työyhteisöjä. Kuten jo todettu, vapaaehtoiset toimivat mitä moninaisimmissa tehtävissä. Selvät pelisäännöt, mielekkäät tehtävänkuvat sekä toiminnan systemaattinen johtaminen ovat keskeisiä keinoja lisätä vapaaehtoistoiminnan sujuvuutta ja vaikuttavuutta. Tämän kehittämistehtävän tavoitteena on ollut nimenomaan vastata osaltaan myös tähän.

Oulun ryhmä

Maahanmuuttaja-asiakkaan kohtaaminen

Anu Holappa

Ajatus kehittämishankkeestani heräsi, koska olen työskennellyt pitkään maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa. Päädyin tekemään koulutuspaketin työntekijöille, jotka työtehtävissään kohtaavat maahanmuuttaja-asiakkaita. Koulutuspaketin tarpeellisuus on tullut ilmi eri organisaatioiden työntekijöiden kohtaamisissa, joissa työntekijät ovat olleet vuorovaikutuksissa maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa. Työntekijät, jotka eivät jatkuvasti kohtaa maahanmuuttajia, ovat olleet toisinaan epävarmoja maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamisissa eivätkä aina ole tienneet, miten heidän kanssaan tulisi toimia (tai tuleeko ylipäänsä toimia jollain tietyllä tavalla). Tällä koulutuksella on tarkoitus lisätä työntekijöiden ymmärrystä ja tietoisuutta kulttuurisista tekijöistä ja antaa tietoa maahanmuuttajuusprosessista ja sen vaikutuksista yksilöön.

Koulutuspaketin tavoitteena on lisätä työntekijöiden ymmärrystä ja tietoisuutta kulttuurisista tekijöistä ja antaa tietoa maahanmuuttajuusprosessista ja sen vaikutuksista yksilöön. Koulutuspaketin myötä työntekijä saa varmuutta erilaisten asiakasryhmien kohtaamiseen. Koulutuspaketti sisältää tietoa muun muassa maahanmuuttajuuden erilaisista syistä, näiden vaikutuksesta kotoutumiseen, kotoutumisprosessista, kulttuurin käsitteestä, moninaisuudesta sekä myös osuuden omien arvokenttien tutkimisesta. Materiaalia voi tarpeen mukaan täydentää lisäosilla kohderyhmästä riippuen.

Kehittämistehtävässäni on koulutuspaketin lisäksi teoriaosuus, joka tukee ja selittää koulutuspaketin sisältöjä. Teoriaosuudessa käsittelemäni monikulttuurista yhteiskuntaa ja avaan maahanmuuttajakäsitettä. Teoriaosuudessa käyn läpi myös akkulturaatio-prosessin eri vaiheet.

Toivon, että ihmisten kouluttaminen kulttuurisensitiivisyyteen ja maahanmuuttajien kohtaamiseen edistäisi osaltaan aidon kulttuurienvälisen dialogin saavuttamista. Maahanmuuttajien pääsyä osalliseksi suomalaiseen yhteiskuntaan edistetään siten, että koko suomalainen kulttuuri avautuisi ja uudistuisi ja osaisimme osoittaa kunnioitusta, kiinnostusta ja halua tutustua uusiin ihmisiin.

”Siis tuleeko osa yksinki Suomeen...?” Valmiuksia maahanmuuttajaoppilaiden kohtaamiseen koulumaailmassa

Suvi Huusko

Koulussamme oltiin syksyllä 2014 uuden edessä, kun kaksi koulua ja vielä osa kolmannesta yhdistettiin yhdeksi yksiköksi. Jo aiemmin olin pohtinut valmistavan opetuksen oppilaiden integraation haasteita niin valmistavan opetuksen aikana kuin varsinaisesti perusopetukseen kokonaan siirryttäessä. Yhtenä merkittävimmistä haasteista koin itse opettajien kielteisen asennoitumisen maahanmuuttajaoppilaisiin. Ymmärrän kyllä, että maahanmuuttajaoppilas lisää opettajan työtä, mutta koulun tehtävänä on antaa kaikille oppilaille mahdollisimman hyvät lähtökohdat jatko-opintoihin ja työelämään. Tämän vuoksi opettajan pitäisi osata suhtautua kaikkiin oppilaisiinsa vähintään neutraalisti, jotta opinnot voisivat edetä mahdollisimman hyvin. Koska työyhteisössämme oli tapahtunut iso muutos, tarvittiin koulussa myös ihan perustietoa siitä, mitä valmistava opetus on ja mitä se voi opettajien arjessa tarkoittaa. Tältä pohjalta lähdin suunnittelemaan kehittämistehtävääni.

Ensimmäiseksi halusin kartoittaa työyhteisössä asioita, joita kollegani haluaisivat maahanmuuttajaoppilaisiin – niin valmistavan kuin perusopetuksen oppilaisiin – liittyen kehittää. Laitoin aiheesta avoimen kysymyksen sähköpostilla, mutta vastauksia tuli hyvin vähän. Hyödynsin näitä vastauksia osin tavoitteita ja työpajaa suunnitellessani, mutta suoraan en voinut kumpakaan ideaa toteuttaa.

Pohdintojen jälkeen päädyin rakentamaan koulullemme iltapäivän mittaisen työpajan, jonka tarkoituksena oli paitsi valottaa maahanmuuttajaoppilaiden mahdollisia taustoja myös laittaa opettajat pohtimaan keinoja, joilla opinpolkua voisi edes hiukan tasoittaa. Tasoittamisella en tarkoita riman laskemista, vaan enemmänkin keinoja auttaa oppilasta oppimaan enemmän. Työpajaa varten loin kaksi oppilasta yhdistelemällä asioita aiempien oppilaideni taustoista, jolloin kuvitteellisista hahmoista tuli kuitenkin hyvin todellisen oloisia.

Työpaja herätti etukäteen sekä ihastusta että vihastusta, mutta pajan jälkeen keräämässä palautteessa työpaja oli koettu hyödylliseksi. Työpajassa opettajat jaettiin ensin aineryhmittäin ja kuhunkin ryhmään tuli lisäksi mukaan luokanopettaja ja erityisopettaja sekä muutama ryhmään myös opo. Näin kaikissa ryhmissä oli asiantuntemusta sekä ylä- että alaluokilta ja lisäksi tuen eri muodoista. Peruskoulun jälkeisistä opinnoista en voinut asiantuntijaa joka ryhmään sijoittaa, mutta se ei haitannut tehtävän onnistumista.

Työpajan tehtävien avulla oppilaiden koko opinpolku peruskoulussa saatiin kuvattua. Tehtävänä oli pohtia oppilaan oppimiseen liittyviä vahvuuksia ja mahdollisia esteitä sekä sitä, mistä kussakin oppiaineessa kannattaisi lähteä liikkeelle suomen kieltä taitamattoman, juuri Suomeen tulleen oppilaan kanssa. Lisäksi piti pohtia, miten oppilas voisi eri oppiaineissa saavuttaa tyydyttävän tai hyvän osaamisen tason (arvosana 7 tai 8) ja mitä keinoja niin opettajalla kuin oppilaalla on käytössä tavoitteen saavuttamiseksi. Työpajan aikana minulle esitettiin kysymyksiä ja monille tuli yllätyksenä se, että melko moni yläkoulun valmistavan opetuksen oppilas on saapunut maahan yksin, eikä edes välttämättä tiedä, ovatko omat vanhemmat elossa vai kuolleet. Ainakin ymmärrys oppilaiden tilanetta kohtaan tuntui kasvavan. Työpajan aikana keskeiseksi haasteeksi maahanmuuttajaoppilaiden kohdalla nousi kielitaito. Suomen kielen oppiminen koettiin monessa kohtaa avaintekijäksi ongelmien ratkaisemisessa. Toisaalta vastauksista kävi ilmi, että koulussamme on syytä pureutua opetussuunnitelmatyössä kielitietoisien opetuksen käsitteeseen, jotta tämä pulma saadaan paremmin ratkaistua. Kielitietoisien opetuksen idea on, että jokainen opettaja on opettamansa aineen kielen opettaja.

Työpajan toteuttamisen lisäksi olimme työpaikkaohjaajani kanssa valinneet muutamia kehittämiskohteita käytännön asioissa. Yksi käytännön toimi, joka muuttui kehittämistyön aikana, oli valmistavan opetuksen sijaisjärjestelyt. Aiemmin koulunkäynnin ohjaaja, joka toimii työparinani, oli toiminut pääsääntöisesti sijaisena, jos valmistavan opetuksen opettaja on poissa. Nykyisin luokkaan kuitenkin yleensä pyritään järjestämään sijaiseksi joku opettaja, jolla on vapaata tunnin aikana. Tällä hetkellä sijaitaminen toimii siis samalla tavalla kuin muiden yläkoulun opettajien kohdalla.

Kehittämishankkeen aikana olen kokenut koulun keskustelukulttuurin muuttuneen enemmän ongelmapuheesta ratkaisukeskeisempään suuntaan. Enää keskustelu maahanmuuttajaoppilaistakaan ei usein pääty ongelmien listaamiseen, vaan useimmiten päästään pohtimaan mahdollisia ratkaisuja olemassa oleviin ongelmiin. Syksyn mittaan sijaisena toimineet opettajat ovat olleet positiivisesti yllätyneitä muun muassa työrauhasta ja oppilaiden motivaatiosta valmistavassa opetuksessa. Kehittäminen ei toki pääty tähän, vaan ainakin kielitietoisien opetuksen saaminen normaaliksi käytännöksi koulussamme vaatii vielä työtä, eikä suhtautuminen maahanmuuttajaoppilaisiin ole vielä pelkästään positiivista. Mutta suunta näyttää olevan hyvä, oppilaat kohdataan tällä hetkellä enemmän yksilöinä.

Maahanmuuttajien suullisen kielitaidon kohentaminen verbaalisten ja visuaalisten oppimismenetelmien keinoin

Paula Lauri ja Leila Sarén

Kehitystyömme tavoitteena oli motivoida ja opettaa maahanmuuttajia, joiden kieliopilliset valmiudet ja koulutustausta ovat vähäiset/erittäin vähäiset, opiskelemaan kieltä käytännön tilanteisiin, keskusteluun ja kerrontaan painottuvilla opetusmenetelmillä. Kohderyhmämme oppilaat olivat oppijoina toiminnallisia eivätkä olleet tottuneet teoreettiseen opiskeluun vaan oppivat parhaiten konkreettisen toiminnan kautta. Tärkeää näille oppilaille oli saada sellainen suullinen kielitaito, jolla he pärjäisivät erilaisissa arkisissa tilanteissa ja keskityimme heidän kanssaan sen parantamiseen eri keinoin. Oleellista heille ei ollut esimerkiksi keskittyä oikeinkirjoittamiseen vaan nimenomaan siihen, että he saavat hyvän suullisen kielitaidon, jonka avulla he pärjäävät arkielämässä.

Otimme opetukseen mukaan mahdollisimman paljon toiminnallisia opetusmenetelmiä ja painotimme keskustelua sekä kerrontaa. Teimme käytännön harjoituksia koulussa ja koulun ulkopuolella muun muassa kaupoissa, pankeissa ja kunnan toimistolla, ja teimme myös retkiä luontoon. Teimme draamaharjoituksia ja järjestimme luokkaan työpisteitä. Käytimme opetuksessamme monenlaista materiaalia kuten kuvia, kuvasarjoja, valokuvia, vaatteita, kauppojen mainoslehtiä, selkokiekisiä sanomalehtiä ja paikallisia sanomalehtiä.

Työmme tuloksia arvioidessamme olemme huomanneet, että oppilaiden suullinen kielitaito on parantunut monella eri tavalla. Koska olemme harjoitelleet suullista kielitaitoa paljon, niin puheesta on luokka-huoneessa tullut luonnollinen osa päivää. Oppilaiden vuorovaikutustaidot ovat kohentuneet, he tuottavat enemmän puhetta oma-aloitteisesti, ovat rennompia ja uskaltavat helpommin ottaa kontaktia muihin ihmisiin. He uskaltavat myös esittää tarkentavia kysymyksiä, kuten "Mitä tämä tarkoittaa?" "Anteeksi vielä kerran!" "Voitko toistaa?". Oppilaiden sanavarasto on kasvanut, heidän puheensa on muuttunut yksittäisistä sanoista kokonaisiksi lauseiksi ja he käyttävät myös enemmän kuvaavia sanoja.

Omaa osaamistamme hankkeemme on avartanut, koska pysähtymisen miettimään asioita on ollut kehittävää ja tuttujen asioiden tarkastelu uusista näkökulmista on ollut tärkeää, sekä synnyttänyt oivalluksia. Hankkeemme myötä olemme kehittyneet myös siinä, että opetustyössämme kokeilemme entistä rohkeammin niin sanottuja ei-perinteisiä menetelmiä. Ammattitaitomme on lisääntynyt, mikä näkyy esimerkiksi varmuutena ottaa enemmän huomioon jokaisen oppilaan yksilölliset edellytykset

ja tarpeet, eli kaikilta ei odoteta samoja asioita.

Kehitystyön suunnittelu ja toteuttaminen ei ole ollut aivan yksinkertainen tehtävä. Se on vaatinut paljon suuria muutoksia ajattelutapoihin, totuttuihin rutiineihin ja opetusmenetelmiin. On täytynyt myös uskoa ja luottaa omaan kykyihinsä ja siihen, että hanke on kehittämisen arvoinen. Oleellista on myös hankkeemme toteuttamisessa ollut se, että mukana on ollut yhden sijasta kaksi opettajaa. Tällaista muutosta emme olisi yksin jaksaneet tehdä, koska toistemme tukeminen ja kannustaminen sekä asioiden pohtiminen, kehittäminen ja reflektointi on ollut oleellinen osa toimintaa hankkeen edetessä.

Hankkeemme palvelee oppilaitamme antamalla heille lisää itseluottamusta ja onnistumisen kokemuksia kielitaidon kohentumisen myötä sekä motivaatiota jatkaa opiskelua. Täten myös heidän työnsaantimahdollisuutensa paranevat merkittävästi, joten hankkeellamme on myös suuri yhteiskunnallinen merkitys.

Desire, Awareness, Knowledge, Skills, Encounters – hoitotyön opettajien monikulttuurisuusosaamisen kehittämistoiveita

Taina Liu

Oppilaitosten kansainvälistymispyrkimysten ja maahanmuuton lisääntymisen myötä koulutusorganisaatiotkin muuttuvat yhä kansainvälisemmiksi ja monietnisiiksi työyhteisöiksi. Ammatillisten opettajien ammattitaitovaatimuksiin kuuluu olennaisena osana kansainvälisyysosaaminen. Kansainvälisyysosaamiseen liittyen puhutaan myös kulttuurikompetenssista. Kulttuurikompetenssilla tarkoitetaan henkilön valmiuksia työskennellä monikulttuurisessa toimintaympäristössä kotimaassa ja ulkomailla.

Tämä kehittämistehtävä liittyy Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä koulutukseen ja tuo esiin Lapin ammattikorkeakoulun hoitotyön opettajien käsityksiä monikulttuurisuuteen liittyvästä osaamisestaan sekä heidän tarpeitaan ja toiveitaan työhön liittyvän monikulttuurisuusosaamisensa kehittämiseksi. Tässä kehittämistehtävässä monikulttuurisuudella tarkoitetaan etnisiä kulttuuriryhmiä (mm. yhteinen kulttuuriperintö, kieli ja/tai alkuperämaa). Kehittämistehtävän päätarkoituksena on tuoda esille hoitotyön opettajien ajatuksia liittyen opettajan työhön monikulttuurisessa oppilaitosympäristössä ja kehittämistoiveita monietnisisistä taustoista tulevien kollegoiden ja opiskelijoiden kanssa tapahtuvaan kanssakäymiseen. Toiveiden perusteella oppilaitos voi halutessaan järjestää täsmennettyä opettajien monikulttuurisuusosaamista lisäävää täydennyskoulutusta.

Aineisto tähän kehittämistehtävään on kerätty keväällä 2015 Lapin ammattikorkeakoulun hoitotyön opettajille lähetetyllä kyselylomakkeella (53). Kyselyn avoimia vastauksia on luokiteltu Campinha-Bacoten (2002) tulivuorimallin avulla. Monikulttuurisuuskyselyyn vastasi vain 6 opettajaa. Yksi kyselylomake palautui ilman vastauksia.

Hoitotyön opettajien avoimista vastauksista kävi ilmi, että he ovat työssään tekemisissä monikulttuuristen asioiden ja kulttuurierojen kanssa harvoin – vain kerran kuukaudessa tai harvemmin. Opettajat kertoivat kuitenkin kokevansa monikulttuurisuusosaamisen tärkeänä osana opettajan työtä ja monikulttuurisuusosaamisen aiheena ”tärkeäksi asiaksi selvittää”. Opettajat määrittelivät monikulttuurisen osaamisen ennen kaikkea suvaitsevuudeksi, sensitiivisyydeksi ja kiinnostukseksi muitakin kulttuureja kuin omaa kohtaan. Ulkomaalaisen opiskelijan ohjaamisessa ja kohtaamisessa opettajat kokivat haasteellisena kielitaidon, molemminpuolisen kulttuurien tuntemuksen puutteen, erilaiset oppimiskulttuurit ja

oppimisnäkemyserot eri kulttuurien välillä.

Opettajat olivat halukkaita kehittämään monikulttuurisuusosaamistaan kouluttautumisen ja kv-toiminnan avulla. He toivoivat saavansa lisää kielikoulutusta, enemmän mahdollisuuksia kohdata ulkomaalaisia henkilöitä ja työskentelymahdollisuuksia muuallakin kuin Suomessa. He toivoivat myös verkostoitumismahdollisuuksia, sekä menetelmäkoulutusta ja tietopaketteja eri kulttuureista.

Kyselyyn kirjallisesti vastanneita opettajia oli vähän. Vain kuusi. Heidän vastauksensa ovat yhdenmukaisia kehittämistehtävässä lähteenä käytetyn, aiheesta aiemmin tehdyn tutkimuksen kanssa (Laitinen, 2014) ja esiin nousevat aiheet ovat tärkeitä kulttuurien välisissä kohtaamisissa. Opettajat halusivat vahvistaa kulttuurikompetenssiin liittyviä perustaitoja esimerkiksi juuri täydennys- ja lisäkoulutuksella, jota oppilaitos voisi järjestää. Kyselyyn vastanneiden opettajien toiveet, ajatukset ja asenne, sekä heidän henkilökohtainen kiinnostuksensa aihetta kohtaan voi myös auttaa oppilaitosta vahvistamaan ja kehittämään kansainvälistymispyrkimyksiään. Kyselyyn vastaamattomat opettajat saattoivat hiljaisuudellaan antaa vihjeen monikulttuurisuuskompetenssistaan tai siitä, kuinka kiinnostava monikulttuurisuusaihe heille henkilökohtaisesti on. Tätä ei kehittämistehtävässä kuitenkaan tutkittu eikä selvitetty tarkemmin.

Maahanmuuttaja ja kotouttaminen liikunnan avulla Oulussa

Jani Paananen

Kehittämishanke *I Love Sport Oulu* on syntynyt, kun Oulun kaupunki yhdessä eri hallintokuntien, paikallisten urheilu- ja liikunta-, sosi-aali- ja terveys- sekä lastensuojelujärjestöjen kanssa mietti, kuinka tukea paremmin maahanmuuttajien yksilöllistä kehitystä liikunnan avulla Oulussa. Maahanmuuttajien määrä on ollut kasvussa myös liikuntapalveluiden piirissä, ja liikuntajärjestöissä oli omat ongelmansa siinä, kuinka toimia maahanmuuttajien kanssa. Hankkeen toteuttajana on toiminut Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. Toiminnan osalta Oulun kaupungin liikunta- ja vapaa-ajanpalvelut on vastannut hankkeen käytännön toteutuksesta ja hankkeen tavoitteiden integroimisessa osaksi Oulun kaupungin palveluita.

Uusi laki kotoutumisen edistämisestä astui voimaan 1.9.2011. Lain piirissä on kaikki Suomeen muuttaneet ulkomaalaiset. Sen tavoitteena on tukea maahanmuuttajien aktiivista osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa sekä edistää heidän kotoutumistaan.

Uudella lailla on haluttu erityisesti parantaa kotoutumisen alkuvaiheen ohjausta: jokaiselle jaetaan tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, työelämästä sekä kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista. Kuntien ja valtion rooli on keskeinen muun muassa palveluiden järjestämisessä sekä tasa-arvon edistämisessä ja syrjinnän ehkäisemisessä.

Yhteiskuntamme palvelut eivät välttämättä nykyisellään vastaa erilaisista taustoista tulevien ihmisten kulttuurisia tarpeita. Tarve kaikille yhteisten hyvinvointia edistävien palvelujen kehittämiseen on olemassa. Hankkeella on pyritty vahvistamaan alueen maahanmuuttajien osallistumista eri tahojen toteuttamaan liikuntatoimintaan sekä edistämään heidän terveyttään ja hyvinvointiaan. Samalla hanketoiminnalla tuetaan kantaväestön ja maahanmuuttajien välistä vuorovaikutusta.

Maahanmuuttajan rooli liikunnan aktiivisena kehittäjänä on tärkeää. Maahanmuuttajan äänen tulee kuulua, kun aletaan suunnitella ja ohjata maahanmuuttajille tarkoitettua liikuntaa. Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla mahdollistaa maahanmuuttajan osallistumisen yhteiskunnan toimintaan siten, että hän samalla säilyttää oman kielensä ja kulttuurinsa.

Kehittämistyössäni olen pohtinut maahanmuuttajien osallisuuden esteitä ja mahdollisuuksia viitaten *I Love Sport Oulu* -kehittämishankkeen haasteisiin ja sen tuloksiin. Pohdinnan aiheena olivat myös tarpeen ja tarjonnan kohtaaminen sekä oman työ- ja taustayhteisöni tuki unohtamatta maahanmuuttajien keskinäisen vertaistuen merkittävää roolia, kun puhutaan kotouttamisesta liikunnan avulla.

Maahanmuuttajaneuvoston perustaminen Ouluun

Priyanka Sood

Toimivaan demokratiaan katsotaan olennaisesti kuuluvan, että yhteiskunnan jäsenillä on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua päätöksentekoprosesseihin. Vähemmistöryhmien, kuten vammaisten, vanhusten tai maahanmuuttajien osalta tämä vaatii erityistä huomiota. Vähemmistön ääni hukkuu usein enemmistön alle.

Maahanmuuttajille on muiden vähemmistöryhmien tapaan perustettu kaikissa suurissa kaupungeissa Oulua lukuun ottamatta oma toimielin, maahanmuuttajaneuvosto. Tämä on nähty yhtenä keinona edistää heidän vaikuttamismahdollisuutta omia asioita koskevaan päätöksentekoon.

Kehittämistehtäväni tavoite oli edistää maahanmuuttajien osallistumista kunnalliseen päätöksentekoprosessiin perustamalla Ouluun maahanmuuttajaneuvosto.

Maahanmuuttajaneuvoston perustamisessa itse perustamisprosessi on ollut tärkeä osa tavoitteen saavuttamista. Jo perustamisvaiheessa maahanmuuttajat ovat päässeet osallistumaan valmisteluun ja ovat ohjanneet maahanmuuttajaneuvoston kokoonpanon ja tehtävien määräytymistä.

Kehittämistehtävän suorittaminen alkoi tammikuussa 2015. Saman vuoden toukokuussa maahanmuuttajaneuvosto aloitti toimintansa. Kehittämistehtävän toteutus on mielestäni onnistunut hyvin. Eräs indikaattori on, että neuvoston jäseniä oli jo syksyllä 2015 mukana muun muassa kaupungin opetussuunnittelussa, etnisten suhteiden neuvottelukunnassa ja maahanmuuttajapalveluiden kehittämishankkeiden ohjausryhmissä.

Turun ryhmä

S2-opetuskäytänteet Eurajoen kunnassa esi- ja perusopetuksessa

Kaija Hannula

Eurajoen kunnassa tarkennettiin ja yhtenäistettiin moniammatillisen Etyöryhmän kanssa yhteistyössä jo olemassa olevia opetuskäytänteitä s2-opetuksessa, jota annetaan esi- ja perusopetuksessa alakoulusta yläkouluun. Lisäksi koottiin yhtenäinen testistö, joiden avulla voidaan seurata eri-ikäisten lasten ja nuorten kielen oppimisen edistymistä, jotta voidaan suunnitella sekä kohdentaa oikeaan aikaan ja riittävää tukea oppijan kasvamis- ja koulupolun tukemiseksi. Samoin kielen edistymisen tiedottamisesta oppijoille ja kotiin tehtiin yhtenäinen arviointiliite todistukseen yhteistyössä naapurikunnan vertaiskehittäjän tai s2-opettajan ja Eurajoen kunnan it-taitoisen koulusihteerin kanssa.

Haastattelut tehtiin kolmelle henkilöryhmälle; opetushenkilöstölle, oppilaille ja vanhemmille. Haastattelun tarkoituksena oli saada tietoa opetushenkilöstöltä millaista moniammatillista tukea he tarvitsevat s2-oppilaan kotouttamisprosessissa, mikä s2-opetuksessa on haastavin ja mitä sähköisiä oppimateriaaleja he ovat käyttäneet opetuksessaan. Lisäksi kysyttiin, miten opettajat arvioivat oppilaan kielitaidon edistymistä. Samoin kysyttiin arviointiliitteen sisällöstä sekä teknisestä toteutuksesta.

Oppilailta kysyttiin, millaista ohjausta he toivovat kielen opiskelussa saavansa ja missä oppiaineissa he kokevat tarvitsevansa eniten tukea. Samoin heiltä kysyttiin kotoa annettavan tuen määrää ja vaikeita asioita suomen kielessä. Vanhemmilta kysyttiin heidän osuuttaan lapsensa koulunkäynnin tukena ja opiskelun seuraajana sekä koulun tiedottamistavoista lapsen koulunkäynnin suhteen. Vanhemmilta kysyttiin myös, millaista tukea he toivovat lapsensa saavan.

Opettajilta tullutta haastattelutietoa käytettiin arviointiliitteen laadinnassa kirjallisuuden ja muiden vastaavien mallien lisänä. Oppilaiden, opettajien ja vanhempien vastauksia hyödynnettiin ja hyödynnetään jatkossa s2-opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Opetusmateriaalista kokosin kaikille opettajille sähköisen version haastattelussa olleiden oppilaiden, opettajien toiveiden, s2-opettajakollegoiden ja moniammatillisen työryhmän vihjeiden perusteella. Testistöjä täydensin samoin s2-opettajilta saamani tiedon mukaan.

Haastatelussa eri-ikäisiltä oppijoilta tuli paljon käyttökelpoista tietoa kielen oppimisen solmukohtiin. Kielen oppijoiden mielipiteet vahvistivat

omia, vuosien myötä tekemiäni havaintoja tuen säännöllisyyden merkityksestä, mikä tuli myös vanhempien taholta tutkimuksessa esille. Kehittämishankkeen myötä saatiin paljon sellaisia uudistuksia, joiden kehittäminen oli ajankohtaista. Lisäksi opettajakunnan tietoisuuteen saatiin tarttumaan ”pisara” s2-asioista ja mielenkiinnon heräämistä, miten kyseisiä asioita voi toteuttaa omassa työssään. S2-kielen arviointilomaketta pidettiin sujuvana työ- ja tiedotusvälineenä kaikkien kolmen haastatteluryhmän mielestä.

Eurajoen kunnassa s2-opetus tapahtuu useimmiten oppijan iän mukaisessa kotiluokassa eli esiperusopetuksen ryhmässä, jossa kielen oppimista tuetaan tarpeen mukaan. Erityisopettaja voi tukea s2-oppilasta toisena opettajana oppilaan kotiluokassa tai pienryhmässä tarpeen mukaan. Koulunkäynnin ohjaaja on myös tukena. Yläkoulussa on käytössä ns. valmentava opetus, jonka tarkoituksena on antaa sellaisia taitoja, että oppija pysyy vähitellen siirtymään isompaan perusopetuksen ryhmään tuettuna.

Dialogityöpaja kunniakulttuuriin liittyvien kysymysten käsittelyn työvälineenä

Raman Hussain

Tämän kehittämistehtävän tavoitteena on mallintaa DIDAR-hankkeessa käytössä olevat dialogityöpajat. Dialogipajoja edelleen kehittämällä ja tätä työmenetelmää käyttämällä ihmisille tarjotaan mahdollisuus kommunikoida keskenään. Kommunikoinnissa kuuntelulla ja puhumisella on yhtä suuri merkitys. Myös erimielisyyden hyväksyminen ja ymmärtäminen sekä erilaisten näkökulmien kunnioittaminen on osa dialogia. Tässä kehittämistehtävässä ja opinnäytetyössä tuodaan esiin kunniakulttuuriin liittyviä kysymyksiä ja ongelmia. Tavoitteena on ymmärtää paremmin kunniakulttuuriin liittyviä kysymyksiä ja haasteita. Tavoitteena on myös avata kunniakulttuurin problematiikkaa sekä sitä, miten voidaan ennalta ehkäistä kunniaväkivaltaa ja -konflikteja.

Dialogi-työpajoja toteutettiin sekä Tampereen kaupungin Kotouttavan sosiaalityön palvelun että Mänttä-Vilppulan vastaanottokeskuksen kanssa. Dialogityöpajat tarjoavat kohderyhmälle mahdollisuuden saada oma ääni kuuluviin ja nostaa esille omaan kulttuuriin liittyviä hyviä puolia ja toisaalta käydä keskustelua kulttuuriin kuuluvista haitallisista perinteistä. Onnistuneella kysymyksenasettelulla työpajoissa nousee esille kunniakulttuuriin ja väkivaltaan liittyviä kysymyksiä ryhmien omissa pohdinnoissa. Tällä tavoin kunniakulttuuriin ja väkivaltaan liittyvät pohdinnat eivät tule tarjottuina ulkopuolelta, vaan kohderyhmä käy aiheesta keskustelua omaehtoisesti.

Tässä kehittämistehtävässä on käytetty empiirisenä aineistona kahdeksaa dialogityöpajaa, jotka toteutettiin aikajaksolla kesäkuu 2014 – toukokuu 2015. Työpajoja varten varattiin aika ja paikka, ja työpajasta laadittiin ilmoitus suomeksi ja arabiaksi. Asiakkaat saivat ilmoituksen Koton ja Mänttä-Vilppulan vastaanottokeskuksen kautta. Dialogityöpajoja järjestettiin yhteensä kahdeksan. Myös Mänttä-Vilppulan vastaanottokeskuksen kanssa sovittiin, että heidän tiloissaan järjestetään dialogityöpaja vuosina 2014–2015 saapuneille arabiankielisille turvapaikanhakijoille.

Tärkeintä tässä asiassa on mielestäni se, miten pystytään puhumaan kunniakulttuurista, sekä se, että siitä ylipäätään puhutaan. Kunniakulttuuriin liittyvät kysymykset ovat sukupolvesta toiseen olleet vaiettuja aiheita. Näkyvillä kunniakulttuurista on vain jäävuoren huippu. Samaan aikaan piilossa on valtava määrä salaisuuksia, tabuja ja vaiettuja perinteitä.

Kunniakulttuuriin liittyviä haitallisia perinteitä purettaessa on tärkeää lähestyä asioita kysymällä, miten voidaan kyseenalaistaa itseämme,

toimintatapaamme, ajatuksiamme ja arvomaailmaamme. Kunniaan liittyvistä asioista, myös kunnia-kulttuuriin liittyvistä haitallisista seikoista on koettu myös ylpeyttä. On tärkeää tehdä näkyväksi se, että kunnia ja ylpeys voidaan säilyttää, vaikka haitalliset perinteet kitkettäisiin pois. Muutos on mahdollinen, mikäli yhteisö alkaa miettiä asioita sisältä päin. Muutokset yhteisön omassa ajattelutavassa heijastuvat vähitellen myös ympäristöön.

Keinoja maahanmuuttaja-asiakkaiden suomen kielen taidon tukemiseen pajajakson aikana työvalmennusyksikön monikulttuurisessa työyhteisössä

Pirjo Hyvärinen

Tein kehittämishankkeeni Vantaan kaupungin työllisyyspalveluiden työvalmennustalojen pajoiminnan tarpeisiin. Pajoilla on asiakkaina eripituisilla sopimuksilla työkokeilijoita sekä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita. Maahanmuuttajataustaisia paja-asiakkaita on viitisenkymmentä prosenttia kaikista asiakkaista, noin sata henkilöä.

Tavoitteeni oli pajaohjaajien avulla löytää ja toteuttaa menetelmiä, joilla aktivoidaan paja-asiakkaiden suomen kielen taitoa pajajakson aikana. Kehittämishankkeen tekemisen aikana oman työtehtäväni muututtua näkökulma laajeni, tarkastelen koko työyhteisön kehittämistä asiakasnäkökulman ohella.

Osallistin pajaohjaajat kehittämishankkeeseen. He antoivat ehdotuksensa millä keinoilla maahanmuuttaja-asiakkaiden suomen kielen taitoa voidaan tukea pajajaksolla. Toteutin kahta menetelmää. Puutyö- ja keittiöpajoille toteutin hyvin konkreettiset kuvakansiot. ATK-opetuksessa olevat työkokeilijat osallistuivat niiden toteuttamiseen. He valokuvasivat koneet, laitteet, välineet ja työstivät kuvan oheen selkokielisen tekstin kuvan esineen käyttötarkoituksesta.

Toinen menetelmä oli keskusteluryhmät. Tavoitteena oli ottaa ryhmään eri pajoilta muutamia asiakkaita. Toteutus jäi melko vähäiseksi, viisi kokoontumiskertaa eri kokoonpanoilla. Kuvakansioita pidettiin erittäin hyvänä menetelmänä sanaston opettelussa. Esineen kuvan ohessa oleva selkokielinen selostus on riittävän yksiselitteisesti ilmaistu. Paja-asiakkaat voivat selailta kansiota uudestaan ja uudestaan ja näin opetella sanastoa. Monet asiakkaat ovat todenneet, että näin ovat oppineet työssä käytettävät esineet ja laitteet. Myös pajaohjaajat ovat olleet tyytyväisiä käyttäessään kuvakansioita oman pajansa sanaston opetuksessa uusille maahanmuuttaja-asiakkailleen.

Keskusteluryhmiä olisi ollut antoisaa jatkaa paljon pitempään. Näin niistä olisi saattanut olla konkreettista hyötyä suomen kielen oppimisessa. Paja-asiakkaiden sopimusten lyhyys ei anna mahdollisuutta pitkäkestoiseen kehittymisen seurantaan.

Työvalmennustaloissa kehittämishankkeeni toteutus on tuonut pajaohjaajille uusia keinoja sanaston opettamiseen uusille maahanmuuttaja-asiakkaille ja tämän myötä työturvallisuus pajoilla vahvistuu. Kehittämishankkeeni palvelee koko työvalmennusyksikköä. Se tuo koko tulosalueen

tietoisuuteen työpajoilla tehtävän tärkeän maahanmuuttajatyön ja keinoja, joilla suomen kielen taitoa tuetaan pajoilla. Monikulttuurinen työyhteisö kehittyy ja oppii itsekin koko ajan.

Maahanmuuttaja-asiakkaan kohtaaminen opas TE-toimiston virkailijalle

Merja Lind

Ohjekirjanen ja sen sisältö on rakennettu ja työstetty TE-toimiston virkailijoiden käyttöön maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa työskennellessä. Ohjekirjasessa on pyritty selkeään ja tietyllä tavalla loogiseen tuotokseen, josta olisi helppo löytää ne tärkeät asiat, jotka on muistettava kysyä, tarkentaa tai selvittää asiakkaan tullessa palveluun. Kirjasesta olisi tarkoitus saada mahdollista lisäohjetta, selvennystä tai tarkennusta asiakkaan palvelutarpeen tai työttömyysturva-oikeuden tarkistamisessa. Kirjaseen on koottu yleisesti maahanmuuttaja-asioissa tai maahanmuuttaja-asioiden kanssa tekemisissä olevien tahojen yhteystietoja, ja linkkejä erilaisiin oppaisiin, lakeihin ja asetuksiin sekä ohjeisiin, jotka liittyvät maahanmuuttajiin ja heidän asioidensa hoitamiseen tai ohjaaviin toimenpiteisiin.

Oppaassa on lähdetty avaamaan käsitteitä ja sanastoa, jotka työn kautta liittyvät maahanmuuttoon tai maahanmuuttajien kanssa toimimisen kautta esiin nouseviin käytäntöihin muun muassa kotoutumiseen ja kotoutumisen jälkeen TE-toimistossa tapahtuvaan asioimiseen.

Konkreettisten esimerkkien avulla on tuotu näkyväksi arkipäivän todellisuutta eli sitä, minkälaisia ongelmia tai selvitettäviä asioita liittyy kotoutumisajan jälkeen eri vaiheissa olevien maahanmuuttajien työllistymiseen ja sen edistämiseen. Lopuksi on kerätty suppea paketti eri maiden kulttuurien ja kulttuuristen tapojen kuvauksia tai linkkejä niihin, jotta niiden avaaminen voisi tuoda uutta näkemystä ja näkökulmaa eri kulttuureista tullessiin muuttajiin.

Tavoitteena on luoda katsaus siihen, minkälainen prosessi käynnistyy, kun uusi maahanmuuttaja-asiakas tulee hakemaan palveluja. Tärkeää on myös muistuttaa siitä, että monessa tapauksessa asiakas on sellaisessa tilanteessa ja uusien kulttuuristen, sosiaalisten ja normien tapaviidakossa, jossa tarvitaan ymmärrystä ja tietynlaista laaja-alaista tieto-taitoa, jotta kykenee palvelemaan ja tukemaan asiakasta hänen tavoitteissaan. Integroituminen on hyvin pitkä prosessi, ja jokainen asiakas ja jokainen kohtaaminen luo mahdollisuuksia oppia. Vuorovaikutuksessa on hyvä päästä kahdensuuntaiseen dialogiin, jolloin prosessin molemmat osapuolet tunnistavat oppivansa ja osaamisensa karttuvan.

Maahanmuuttaja-asiakkaan palvelutilanteessa ja kartoituksessa on tärkeätä tunnistaa tarve, eli mikä on se, mihin ensiksi pitäisi vaikuttaa. Usein se on jotain muuta, mitä ensi kuulemalta nousee esiin. Monesti asiakkailla on taustalla isoja asioita, joiden hoitaminen ja asettaminen oikei-

siin mittasuhteisiin vie pitkän aikaa. TE-toimistossa tarjottavat palvelut ovat usein riittämättömiä, mutta luomalla hyvä yhteys asiakkaaseen on kuitenkin mahdollista saada asioita liikkeelle.

Maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamisessa on elementtejä, joihin ei pysty suoraan varautumaan. Mutta tutustumalla maahanmuuttoon ja maahanmuuttajien taustoihin ja antamalla mahdollisuuden avoimeen vuorovaikutukseen voi luoda ilmapiirin, jossa on läsnä luottamusta ja vaikuttavuutta, mikä on parhaimmassa tapauksessa hyvinkin voimaannuttavaa.

Kultursensitivitet i integrationen av invandrarkvinnor i Raseborg

En kvalitativ studie om kurdiska flyktingkvinnors erfarenheter

Karin Ljung

Inom ramarna för mitt utvecklingsarbete "Kultursensitiv integration i Raseborg. En kvalitativ studie om kurdiska flyktingkvinnors erfarenheter" intervjuade jag tre stycken kurdiska kvinnor som kommit som flyktingar från Irak till Raseborg på 90-talet. Målsättningen med mitt arbete var att lyfta fram dessa kvinnors erfarenheter och tankar om sina liv och sin integration i det finska samhället samt hur de upplevde att det var att leva som muslimer och invandrare i Raseborg. Genom att synliggöra och dokumentera dessa kvinnors erfarenheter hoppas jag på att tillföra deras perspektiv till integrationsdiskursen.

Gemensamt för mina informanter var förutom att de alla var kurder som kommit som flyktingar till Raseborg, att de alla även var långtidsarbetslösa och att de deltog i Raseborgs stads sysselsättningsavdelnings arbetsverkstäders rehabiliterande verksamhet. En av frågorna jag var intresserad av var att förstå och belysa mekanismerna och orsakerna till att dessa kvinnor var långtidsarbetslösa och hur man i framtiden kunde göra annorlunda för att öka flyktingkvinnors möjligheter att ta sig ut på arbetsmarknaden och ut från bidragsberoende.

Av slutsatserna från mitt utvecklingsarbete kan man se att en orsak till att dessa flyktingkvinnor hamnat utanför arbetsmarknaden beror på att de är långa perioder vårdlediga med barn och då hamnar utanför integrationsutbildning och andra utbildnings och sysselsättningsmöjligheter. För att vårdlediga invandrarkvinnor inte skall falla utanför språkundervisning och integrationsåtgärder krävs det ett mer individcentrerat integrationsarbete som skulle utgå från kvinnans egna individuella möjligheter och förutsättningar. Jag anser även att den rehabiliterande verksamheten på Raseborgs sysselsättningsavdelning borde utvecklas så att den bättre skulle stöda invandrarkvinnors språkinläring och deras möjligheter att ta sig vidare till kurs, arbetspraktik eller arbete. Arbetsverkstäderna har dock en viktig roll för dessa kvinnors integration i samhället; på verkstäderna kom kvinnorna i kontakt med andra kvinnor, finländska och andra invandrare, de pratade svenska/finska och hade ett kulturellt accepterat ställe att gå till om dagarna.

En annan del av mitt utvecklingsarbete behandlar kvinnornas upplevelser av att leva som muslimsk kvinna i Raseborg. Överlag var kvinnorna mera benägna att lyfta fram fördelar med att bo i Raseborg och betona

likheter mellan människor (muslimer och icke-muslimer) än att prata om svårigheter och olikheter. Mina informanter som alla var praktiserande muslimer hade trots allt rätt så olika förhållningssätt till att uppfostra barn mellan två kulturer och bruket av hijab vilket belyser mångfalden inom islam och det felaktiga i att stereotypisera muslimska kvinnor.

Det som kvinnorna själva tyckte att var viktigt för att integreras i Finland var utbildning och språkinläring, men de lyfte även fram hur betydelsefullt det hade varit att ha en vänfamilj, dvs. en finländsk familj som genom invandrarbyrån förbundit sig till att fungera som stöd och hjälp åt flyktingfamiljer. Dessa familjer menade kvinnorna att varit en väldigt viktig länk in i den finländska kulturen och gett betydelsefulla kontakter in i samhället och två av kvinnorna hade fortfarande efter 20 år kontakt med sina vänfamiljer.

Kvinnorna menade även att en lyckad integration och anpassning till det finska samhället handlar om att leva i fred med varandra och andra och att inte hålla för hårt fast på muslimsk segregering mellan könen. Mina informanter poängterade även vikten av en positiv attityd och det egna ansvaret i integrationsprocessen. Kvinnorna själva såg sig som del av det finländska samhället. De hade sitt liv, sin och sina barns framtid här och ville mera tona ner än föra fram olikheter mellan sig och andra finländare. Jag önskar att mitt utvecklingsarbete belyser vad det kan innebära att vara finländare i ett mångkulturellt land där det finns utrymme för människor att ha fler språk, hemländer och kulturella identiteter, utan att skulle innebära att man är mindre finländare trots det.

Jag hoppas att detta utvecklingsarbete är ett steg i riktningen mot en öppnare och intensivare dialog mellan flyktingar/invandrare och oss som jobbar med integrationsfrågor i Raseborg.

Maahanmuuttajanuorten vertaisohjausmallinnus

Sanni Ojanen ja Lilli Rasilainen

Kehittämishankkeessamme kuvattiin ja arvioitiin Tampereen kaupungille maahanmuuttajanuorille tarkoitettu vertaisohjauspalvelun toimintamalli, jonka pilottijakso toteutettiin yhteistyössä kaupungin ESR-rahoitteisen ALMA – Alueellisen maahanmuuton kehittämishankkeen ja Settlementtinuorten Hämeen piiri ry:n Kölvi-toiminnan kanssa jaksolla elokuu 2014 - huhtikuu 2015. Vertaisohjausjaksolla nuori maahanmuuttajataustainen ohjaaja tuki muita nuoria koulutukseen ja työelämään ohjautumiseen sekä muihin nuorten elämään liittyvissä kysymyksissä.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää vertaisohjauksen tarvetta maahanmuuttajanuorisotyössä kolmannen sektorin kanssa yhteistyönä toteutettuna ja arvioida ohjauksen onnistuneisuutta ja tuloksia. Tarkoituksena oli myös antaa suositus vertaisohjaukseen liittyvistä jatkotoimenpiteistä pilotin päätyttyä. Hanketta varten haastattelimme sekä Kölvi-toiminnassa mukana olevia vapaaehtoisia, vertaisohjaajaa itseään että myös Kølvin muuta henkilökuntaa. Saimme myös käyttöömmme Kөлvissä käyvien nuorten haastattelun Tampereen ammattikorkeakoulussa toteutetusta opinnäytetyöstä.

Haastatelussa ilmeni selkeä tarve vertaisohjaukselle. Tätä mieltä olivat sekä oppilaitokset, yhteistyökumppanit, Kөлvissä haastatellut maahanmuuttajanuoret että Kølvin työntekijät ja vapaaehtoiset. Myös Tampereen kaupungilla tarve lisäresurssille nuorten ohjauksessa on olemassa, koska kaupunki on sitoutunut toteuttamaan nuorisotakuuta. Vertaisohjaus on ennaltaehkäisevää nuorisotyötä, jota kohdistetaan erityistä tukea tarvitseviin ja jolla ehkäistään syrjäytymistä. Tutkimuksissa on todettu, että maahanmuuttajataustaisten nuorten on selkeästi vaikeampi edetä Suomessa koulutus- ja työmarkkinoilla kuin suomalaisnuorten.

Vertaisohjauspilotti oli onnistunut kokeilujakso, jonka aikana haavoittuva kohderyhmä tavoitettiin hyvin. Yhteensä jakson aikana maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa kohtaamisia oli melkein 1300. Vertaisohjaaja otettiin hyvin vastaan ja hänen antamaansa ohjausta niin työ- ja koulutusasioissa kuin muissakin nuorten elämää koskevissa asioissa arvostettiin. Vertaisohjaajan asemaa roolimallina ja esimerkkinä onnistuneesta kotoutumisesta pidettiin niin ikään keskeisenä.

Hankkeen avulla saatiin avattua erittäin toimiva yhteistyö eri toimijoiden eli Tampereen kaupungin ja kolmannen sektorin nuorisotyötoimijoiden välillä sekä yhteinen tahtotila, joka tunnistettiin maahanmuuttaja- ja nuorisotyön toimijoiden kesken. Vertaisohjaus on vastannut myös kaupungin tavoitteiden mukaisesti juuri kyseisen kohderyhmän tarpeisiin tukemalla osallisuutta ja tekemällä ennaltaehkäisevää työtä.

Ruotsinkielinen kotoutuminen Turun seudulla

Liselott Sundbäck

Kehittämishankkeessani kartoitin, miltä ruotsinkielinen kotoutuminen näyttää Turun seudulla. Tarkoituksena oli yleisellä tasolla tarkastella ilmiötä sekä kohderyhmäläisten että eri toimijoiden näkökulmasta ja selvittää, onko Turun seudulla olemassa ruotsinkielistä ”kotoutumispolkua”. Hanketta varten haastattelin kolmea kohderyhmään kuuluvaa henkilöä, jotka eri syistä olivat oppineet ruotsin kielen. Haastattelin myös erilaisia toimijoita: viranomaisia, työväenopistoa ja järjestöjä heidän kosketuspinnastaan ruotsinkieltä jo osaaviin maahanmuuttajiin tai maahanmuuttajiin, jotka syystä tai toisesta haluavat oppia ruotsia. Sain myös käyttööni Osallisen Suomessa -hankkeen arviointia varten tehdyt haastattelut.

Kartoituksessa kävi ilmi, että kaikilla haastateltavilla toimijoilla oli jonkinlainen kosketuspinta maahanmuuttajiin, jotka osaavat tai haluavat oppia ruotsia. Eniten kokemusta maahanmuuttajista, jotka haluavat oppia ruotsia, on haastattelujen perusteella Åbo Arbetarinstitutilla. Heidän ruotsin kielen kursseillaan on noin kaksisataa osallistujaa vuodessa.

Valitsin haastateltaviksi kolme toisistaan eroavaa henkilöä, koska halusin nostaa esille yksilölliset kotoutumistarinat. Yhdellä haastateltavilla on pakolaistausta ja edelleen sukulaisten kautta vahvat yhteydet Ruotsiin. Toisen haastateltavan partneri on suomenruotsalainen, ja hän toimii itse tutkijana ruotsinkielisessä yhteisössä. Kolmas elää ruotsinkielisellä seudulla ja on ammatissa, jossa ei tarvita lainkaan suomen kieltä. Kaksi kohderyhmäläisistä painottivat suomen kielen oppimisen tärkeyttä ruotsin kielen oppimisen ohella – he toivoisivat kaksikielistä kotoutumista. Samalla he korostivat, että olisivat toivoneet viranomaisilta ymmärrystä heidän ruotsinkielen kiinnostusta kohtaan. Yksi haastateltava eli täysin ruotsinkielisessä ympäristössä ja koki, ettei suomen kielen osaaminen ollut hänelle tarpeellista.

Kartoituksessa kävi ilmi, ettei Turun seudulla näytä olevan selkeätä ruotsinkielistä kotoutumispolkua. Esille tuotiin myös syrjäytymisen riski toisen ja paljon vähemmän käytetyn kansalliskielen oppimisessa. Viranomaisten puolelta todettiin, että tässä vaiheessa kohderyhmä on niin pieni, ettei kannata kehittää toista polkua. Toisaalta osittain piilossa olevaa kohderyhmää on haastavaa tuoda näkyviin, ja jos palveluja ei ole tarjoilla, on vaikeaa arvioida, kuinka moni palveluja käyttäisi.

Vaikuttaa siltä, että Turussa monella toimijalla, etenkin ruotsinkielisillä on halu kehittää ruotsinkielisiä ja kaksikielisiä kotoutumispolkuja seudulla. Sekä kohderyhmän edustajat että eri toimijat toivat esille, että olisi hienoa saada Turkuun paikka, jossa keskitetysti annetaan tietoa ruotsin-

kielisistä toimijoista ja ruotsin kielen kursseista sekä tapahtumista.

Luckan Integration on useaan otteeseen saanut kyselyjä kohderyhmään kuuluvilta henkilöiltä ohjauksesta ja neuvonnasta ruotsinkieliseen/kaksikieliseen kotoutumiseen Turun seudulla. Järjestöllämme oli selkeä tarve tarkastella tätä ilmiötä, ja kehittämishanke on ollut yksi askel kokonaistilanteen kartoituksessa. On ollut erittäin mielenkiintoista kuulla kokemuksia Turun seudulta, ja uskon, että ruotsinkielisten maahanmuuttajien kotoutumista olisi syytä tutkia kattavammin, etenkin pohdittaessa kaksikielisiä kotoutumispolkuja tällä seudulla.

Kvalitatiivinen tapaustutkimus muslimitaustaisten pakolaisnaisten kotouttamisesta

Paula Vilkama

Kehittämishankkeessa tarkasteltiin kulttuuritietoista kotouttamista Raaseporiin saapuneiden syyrialaisien kiintiöpakolaisten kvalitatiivisen tapaustutkimuksen kautta. Tarkastelu tapahtui noin kymmenen kuukauden aikana syyskuusta 2014 kesäkuuhun 2015. Hankkeessa reflektoitii ja tarkasteltiin erityisesti kohderyhmäksi valittujen muslimitaustaisten naisten kulttuuritietoista ohjaamista ja kotouttamista sekä oma-kohtaisen työskentelyn kautta että kotoutumisverkostossa tapahtuneissa kohtaamisissa.

Kehittämishankkeessa identifioitiin erityisalueita eli kohtausympäristöjä, joissa kulttuuritietoisella suhtautumisella voi olla erityinen merkitys tapaustutkimuksen kohderyhmän eli muslimitaustaisten pakolaisnaisten kotouttamiselle. Kohtausympäristöllä tarkoitetaan tässä hankkeessa lähinnä yhteiskunnan maahanmuuttajalle tarjoaman palveluverkoston arkisia kontakteja esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen alueella. Hankkeen tavoitteena oli identifoida kulttuuritietoisia työkäytäntöjä, joita käyttämällä voidaan ennakoida ja ehkäistä haastavia tilanteita ja siten tukea kotoutumisprosessia.

Kohtausympäristöinä, joissa kohderyhmällä oli erityisiä haasteita, tarkasteltiin päiväkotiympäristöä, koulumaailmaa ja terveydenhoitopalveluja. Lisäksi arjessa liikkuminen, tulkkipalvelut ja muut arkiset kohtaukset, joissa omat kulttuuriperinteet joutuivat törmäyskurssille uudessa kohtausympäristössä, nousivat empiirisessä tarkastelussa esille.

Raaseporin kunnan kotoutumisohjelmassa (2012–2015) todetaan, että viranomaistoimistojen henkilökunnan ja muiden toimijoiden on välttämättä saatava lisää maahanmuuttajia ja maahanmuuttoa koskevaa tunte-
musta ja tietoa. Tämän kehittämishankkeen tuloksina nousi esiin konkreettisia ehdotuksia ja suosituksia Raaseporin kunnan uutta, vuonna 2016 alkavaa kotouttamisohjelmaa varten.

Suosituksissa ehdotetaan muun muassa maahanmuuttajien omien vertaistukiryhmien luomista päiväkodin ja koulumaailman käytänteiden ymmärtämiseksi, kantaväestön ja maahanmuuttajien yhteisten tapahtumien järjestämistä, päivitetyn paikallisinformaatiota sisältävän arabiankielisen materiaalipankin luomista sekä kulttuuritietoista käytännöllistä koulutusta viranomaisille. Näiden suositusten toimeenpaneminen voi osaltaan lisätä kulttuurin ymmärrystä sekä kulttuuritietoisten työkäytäntöjen hyödyntämistä maahanmuuttajatyössä.

Vaikka hankkeessa tarkasteltiin muslimitaustaisten maahanmuuttaja-

naisten kotouttamista, on lähtökohtaisesti aina muistettava, että mikään ryhmä ei ole homogeeninen, vaan jokainen maahanmuuttaja tulee kohdatta yksilönä huomioiden juuri hänen tilanteensa ja tarpeensa. Kunnan tulisi tukea muslimitaustaisten pakolaisten valinnan vapautta omissa päätöksissään tarjoamalla heille, jos mahdollista, mahdollisuuksia myös välttää muslimiyhteisön yksilöilleen toisinaan osoittamat paineet.

Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä – Korkeakoulutettujen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus on uudenlainen kokoneille maahanmuuttajatyön asiantuntijoille suunnattu valtakunnallinen koulutuskokonaisuus. Turun yliopiston Brahea-keskus koordinoi hanketta, ja koulutus on toteutettu Turun, Helsingin, Itä-Suomen ja Oulun yliopistojen yhteistyönä.

Tärkeä osa koulutusta on kehittämishanke, jossa kehitetään omaa arjen työtä. Osallistujat ovat keränneet tietoa, tutkineet ja arvioineet jotakin työnsä osa-alueetta. Tavoitteena on ollut kehittää osallistujien kulttuurienvälistä osaamista mutta myös työkäytäntöjä ja omassa työssä toteutettavia palveluja. Oppiminen on sidottu kiinteästi työn arkeen ja keskeistä on työssä oppiminen. Kehittämishankkeet ovat tuottaneet uusia näkökulmia, paljon uutta tietoa ja kehittämisideoita.

Tähän julkaisuun on koottu puheenvuoroja, joissa tieteelliset ohjaajat ja työpaikkaohjaajat valottavat kehittämishankkeita ja niiden merkitystä. Julkaisu sisältää myös alueellisissa ryhmissä toteutettujen kehittämishankkeiden kuvaukset. Tämä julkaisu pyrkii omalta osaltaan kehittämään maahanmuuttajien kanssa tehtävää ammatillista työtä ja sitä kautta parantamaan palveluja, joita tarjotaan Suomeen muuttaneille.

Valokuvaaja Pekka Turusen kuvasarja uusista suomalaisista liittyy Salon taidemuseon yhteisöprojektiin Esineen tarina – Every Object Tells a Story. Vuonna 2004 toteutettuun hankkeeseen osallistui 47 Salon lähialueille muuttanutta ihmistä, jotka kertoivat tarinan mukanaan tuomasta tärkeästä esineestä. Ulla Leinon toimittamista tarinoista ja Pekka Turusen ottamista henkilökuviosta syntyi näyttely ja kirja: Esineen tarina. Salon taidemuseon julkaisuja 4, 2004.

Andréa Vannucchi toi mukanaan riippumaton Brasiliasta hyöänolon hetkiä varten. Riippumatto on halpa ja ihana sänky ja sohva ja tuoli ja leikkikalua.

Vijay Nihavan kertoi muuttaneensa Saloon Sydneystä Australiasta, jossa asui yhdessä lähiössä yli 120 kansallisuutta.

Sariin pukeutunut nainen on intialainen opiskelija Anjuli Saklani. Kuvan asetelma on lainaa Lapin matkailueksotiikan kuvastosta, mutta porot ovat salolaisen Meri-Vihanneksen kotieläintarhasta.